

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**FİNANSAL TEKNOLOJİDEKİ (FİNTECHDEKİ)
GELİŞMELERİN YATIRIMCI DAVRANIŞLARINA
ETKİSİ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ**

Engin HAKSEVEN

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Abdurrahman OKUR

YÜKSEK LİSANS

BANKACILIK ANABİLİM DALI

KASIM 2022

**FİNANSAL TEKNOLOJİDEKİ (FİNTECHDEKİ) GELİŞMELERİN
YATIRIMCI DAVRANIŞLARINA ETKİSİ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ**

Engin HAKSEVEN

**YÜKSEK LİSANS
BANKACILIK ANABİLİM DALI
BANKACILIK BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

KASIM 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)

Engin HAKSEVEN

(..../..../2022)

FINANSAL TEKNOLOJİDEKİ (FİNTECHDEKİ) GELİŞMELERİN YATIRIMCI DAVRANIŞLARINA ETKİSİ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Engin HAKSEVEN

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Kasım 2022

ÖZET

Finansal teknolojiye (Fintech) gelişmelerin yatırımcı davranışlarına etkisini belirlemek amacıyla yürütülen araştırma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeline göre yürütülmüştür. Araştırmanın finansal hizmetler sektöründeki tüm tüketicileri hedeflediğinden ve alana özel uzmanlık gerektirmediğinden Konya ilindeki tüm finansal hizmet kullanıcıları çalışma evrenine dahil edilirken araştırmanın örneklemini ise 356 katılımcı oluşturmuştur. Katılımcılara ait veriler, çevrimiçi anket yöntemi kullanılarak toplanmış, SPSS 22 paket programına yüklenerek analiz edilmiş, verilerin normal dağılım göstermemesi üzerine Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri ile ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyon ve regresyon analizleri de kullanılmıştır. Katılımcıların en çok kullandığı veya tercih ettiği finansal teknoloji modelinin kredi kartı olduğu; katılımcılardan bazılarının bu hizmetlerin güvenli olmadığı gerekçesiyle herhangi bir finansal teknoloji modelini tercih etmediği; genellikle internet aracılığıyla finansal teknoloji modelleri hakkında bilgi sahibi olduğu; finansal teknolojileri kullanım algıları düzeylerinin ve alt boyutlarının yüksek ortalamaya sahip olduğu; davranışsal finans eğilimleri düzeylerinin ve alt boyutlarının “büyük ölçüde katılıyorum” düzeyinde ortalamaya sahip olduğu; cinsiyete göre finansal teknolojileri kullanım algıları anlamlı düzeyde farklılık oluşturmazken davranışsal finans eğilimlerinin kadınlar lehine anlamlı düzeyde farklılık oluşturduğu; yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek grubu, sektör, aylık gelir değişkenlerine göre ise finansal teknolojileri kullanım algıları ve davranışsal finans eğilimlerinin anlamlı düzeyde farklılık oluşturmadığı; finansal teknolojileri kullanım algısı ile davranışsal finans eğilimleri arasında anlamlı, pozitif yönde yüksek düzeyde ilişki olduğu, finansal teknolojileri kullanım algılarının davranışsal finans eğilimlerinin anlamlı yordayıcısı olduğu ve finansal teknolojileri kullanım algısının davranışsal finans eğiliminin yaklaşık %47’sini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bilim Kodu : 115301
Anahtar Kelimeler : Finansal teknoloji (Fintech), yatırımcı davranışları.
Sayfa Adedi : 82
Tez Danışmanı : Dr. Öğretim Üyesi Abdurrahman OKUR
Öğrenci ORCID :

THE EFFECT OF DEVELOPMENTS IN FINANCIAL TECHNOLOGY (FİNTECH) ON INVESTOR BEHAVIOR: THE CASE OF KONYA

(M. Sc. Thesis)

Engin HAKSEVEN

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES**

November 2022

ABSTRACT

The research carried out to determine the effects of developments in financial technology (Fintech) on investor behavior was carried out according to the screening model, which is one of the quantitative research methods. Since the research targets all consumers in the financial services sector and does not require field-specific expertise, all financial service users in Konya were included in the study population, while the sample of the research consisted of 356 participants. The data of the participants were collected using the online survey method, uploaded to the SPSS 22 package program and analyzed. Since the data did not show normal distribution, Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests were also used to determine the relationship between the scales and correlation and regression analyzes. The most used or preferred financial technology model by the participants is the credit card; some of the participants did not prefer any financial technology model on the grounds that these services are not secure; has knowledge of fintech models, often via the internet; the levels and sub-dimensions of perceptions of using financial technologies have a high average; behavioral finance tendencies levels and sub-dimensions have an average of “highly agree”; While the perceptions of using financial technologies by gender did not differ significantly, behavioral finance tendencies made a significant difference in favor of women; According to the variables of age, marital status, education level, occupational group, sector, monthly income, perceptions of using financial technologies and behavioral finance tendencies did not differ significantly; It has been concluded that there is a significant and high level of positive correlation between the perception of using financial technologies and behavioral finance tendencies, the perceptions of using financial technologies are a significant predictor of behavioral finance tendencies, and the perception of using financial technologies explains approximately 47% of behavioral finance tendencies.

Science Code : 115301
Key Words : Financial technology (Fintech), investor behavior.
Page Number : 82
Supervisor : Doç. Dr. Abdurrahman OKUR
Student ORCID ID :

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince değerli yardım ve yönlendirmelerinden dolayı danışmanım sayın Dr. Öğretim Üyesi ABDURRAHMAN OKUR'a şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim. Yoğun çalışmalarımın dolayısıyla sabır gösterdiği ve bana katlandığı için eşim Şeyda'ya, sürekli çalışmama izin verdiği için küçük çocuklarım Hayra Berat, Sıraç Ali ve Haktan Çağrı'ya, motivasyonu hiçbir zaman esirgemeyen her zaman çalışmalarım sırasında ümit veren hayatım boyunca beni destekleyen, haklarını asla ödeyemeyeceğim annem ve babama teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu çalışmayı yapmamda her zaman yanımda olan Konya Ereğli İpekyolu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi idaresi ve öğretmen arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. FİNANSAL TEKNOLOJİ (FİNTECH).....	4
2.1. Fintech Ekosistemi	4
2.1.1. İnsan Kaynağı.....	6
2.1.2. Sermaye	7
2.1.3. Talep.....	8
2.1.4. Regülasyon	9
2.2. Fintech Tarihçesi ve Gelişimi.....	9
2.2.1. Fintech 1.0 Dönemi (1867-1967)	10
2.2.2. Fintech 2.0 Dönemi (1967-2008)	11
2.2.3. Fintech 3.0 Dönemi (2008 sonrası)	11
2.2.4. Türkiye ve Dünyada Fintech	12
2.3. Fintech Sektörel Durum	15
2.3.1. Birlikler-Organizasyonlar.....	15
2.3.2. Sektör Analizi.....	16
2.4. Engeller-Güçlükler	16
2.4.1. Yasa Kaynaklı Engeller.....	16
2.4.2. Ekonomi Kaynaklı Engeller	17

2.4.3. Teknoloji Kaynaklı Engeller	18
2.5. Gelişim Dinamikleri	19
2.5.1. Yasal Gelişmeler	19
2.5.2. Demografik Yapı.....	20
2.5.3. Teknolojik Gelişmeler.....	21
2.5.4. Ekonomik Gelişmeler.....	23
2.6. Fintech Teknolojilerinin Kullanım Alanları.....	23
2.6.1. Müşteri Hizmetleri	24
2.6.2. Alım Satım ve Sonrası İşlemler	25
2.6.3. Risk Yönetimi ve Kontrolü	26
3. YATIRIMCI DAVRANIŞLARI.....	28
3.1. Yatırımcı Davranışını Etkileyen Faktörler	28
3.1.1. Ekonomik Faktörler.....	28
3.1.2. Siyasal Faktörler.....	29
3.1.3. Hukuki Faktörler	30
3.1.4. Sosyo Kültürel Faktörler	31
3.1.5. Psikolojik Faktörler	32
3.1.6. Bilgi Kaynakları	33
3.2. Yatırımcı Davranışlarında Finansal Okuryazarlık, Risk Tercih ve Bilişsel Yetenekler	35
4. FİNANSAL TEKNOLOJİDEKİ (FİNTECHDEKİ) GELİŞMELERİN YATIRIMCI DAVRANIŞLARINA ETKİSİ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ.....	37
4.1. Giriş	37
4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	37
4.3. Alan Yazın Taraması.....	38
4.4. Sınırlılıklar.....	41
4.5. Araştırma Yöntemi	41

4.6. Evren ve Örneklem.....	42
4.7. Veri Toplama Araçları.....	42
4.8. Verilerin Analizi.....	43
4.9. Araştırma Sorusu.....	43
4.10. Araştırma Bulguları.....	44
4.10.1. Demografik Özelliklere Yönelik Bulgular	44
4.10.2. Finansal Ürünlerin Bilinirliğine Yönelik Bulgular	47
4.10.3. Finansal Teknolojileri Kullanım Algısına Yönelik Bulgular	50
4.10.4. Davranışsal Finans Eğilime Yönelik Bulgular	50
4.10.5. Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğiliminin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına Yönelik Bulgular.....	51
4.10.6. Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ile Davranışsal Finans Eğilimleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	55
4.10.7. Finansal Teknolojileri Kullanım Algısının Davranışsal Finans Eğiliminin Yordayıcısı Olup Olmadığını Belirlemeye Yönelik Bulgular.....	55
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	56
KAYNAKÇA.....	59
EKLER.....	64
Ek 1: Anket Formu	64
Ek 2: Ölçek İzni.....	67
ÖZGEÇMİŞ	68

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.1. Test of Normality Analiz Sonucu	43
Tablo 4.2. Katılımcıların Cinsiyetine İlişkin Frekans Dağılımı.....	44
Tablo 4.3. Katılımcıların Yaşına İlişkin Frekans Dağılımı.....	45
Tablo 4.4. Katılımcıların Medeni Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	45
Tablo 4.5. Katılımcıların Eğitim Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	45
Tablo 4.6. Katılımcıların Çalıştığı Mesleğe İlişkin Frekans Dağılımı.....	46
Tablo 4.7. Katılımcıların Çalıştığı Sektöre İlişkin Frekans Dağılımı	47
Tablo 4.8. Katılımcıların Aylık Gelirine İlişkin Frekans Dağılımı.....	47
Tablo 4.9. Katılımcıların Kullandığı Finansal Teknoloji Modeline İlişkin Frekans Dağılımı	48
Tablo 4.10. Katılımcıların Finansal Teknoloji Modeli Kullanmama Nedenine İlişkin Frekans Dağılımı.....	49
Tablo 4.11. Katılımcıların Finansal Teknoloji Modellerini Öğrenme Yoluna İlişkin Frekans Dağılımı.....	49
Tablo 4.12. Katılımcıların Finansal Teknoloji Kullanım Algısına İlişkin Dağılımı.....	50
Tablo 4.13. Katılımcıların Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Dağılımı	50
Tablo 4.14. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Mann-Whitney U Testi.....	51
Tablo 4.15. Katılımcıların Yaşına Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Kruskal-Wallis H Testi	51
Tablo 4.16. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Mann- Whitney U Testi	52
Tablo 4.17. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Kruskal- Wallis H Testi.....	52

Tablo 4.18. Katılımcıların Mesleğine Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Kruskal-Wallis H Testi.....	53
Tablo 4.19. Katılımcıların Çalıştığı Sektöre Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Kruskal-Wallis H Testi.....	54
Tablo 4.20. Katılımcıların Aylık Gelirine Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Kruskal-Wallis H Testi.....	54
Tablo 4.21. Katılımcıların Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ile Davranışsal Finans Eğilimleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Testi	55
Tablo 4.22. Katılımcıların Finansal Teknolojileri Kullanım Algısının Davranışsal Finans Eğilimlerinin Yordayıcısı Olup Olmadığını Belirlemeye İlişkin Regresyon Analizi	55

KISALTMALAR

Kısaltmalar

AB

ABD

ATM

B2B

B2C

BİT

BKM

BT

FODER

STK

TBB

TL

Açıklamalar

Avrupa Birliği

Amerika Birleşik Devletleri

Automatic Teller Machine (Bankamatik)

Business to Business (Şirketten Şirkete)

Business to Consumer (Firmadan Tüketicieye)

Bilgi ve İletişim Teknolojileri

Bankalararası Kart Merkezi

Bilişim Teknolojileri

Finansal Okuryazarlık Derneği

Sivil Toplum Kuruluşu

Türkiye Bankalar Birliği

Türk Lirası

1. GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz çağda bilgi, iletişim ve teknolojiye hizmet eden aygıtlarda yaşanan gelişim başta finans piyasasını etkilemiştir. Ayrıca da çalışma tarzını değiştirdiği yeni deniden kimlik, bir sürü alanda etkili olmuştur. Finans sahalarının gelişim halinde olması, finans çıktısı, finans hizmeti üzerindeki tasarrufu yaygın olarak tecrübe edilmeye başlamıştır. Eski olmayan finansal ürünlerin meydana gelmesinin mühim taşıyıcı ayaklarından biri tabi ki teknik bilimlerde oluşan gelişim sürecidir (Altundal, 2021). Finans kavramı ile teknoloji kavramı etki alanları bakımından yakınlığı olan iki kavramdır. Finans sahaları da teknoloji piyasası sahaları da süregendir, hareketlidir hızlı bir değişim halindedir, gün geçmez ki eski olmayan ürün veyahut hizmet sahada yerini almasın. Finans sahası, bilhassa bankacılık sahasında durmadan değişim halinde olan gelişmeyi hiç durdurmayan, teknik bilimleri uygulamalarını yakalayıp tutma çabasındayken, teknik bilimler cephesinde ise, finans ürünleri ile hizmetleri taze temel damar temsiliyle vücut bulmaktadır (Yıldırım, 2019).

Bütün dünya çapında değişiklik gösteren zaman dilimlerinde yaşanmış ve yaşanmaya devam edilen ekonomik buhranlar her geçen gün değişme halinde olan sektörel zorunluluklar, insan topluluklarının yaygın nüfussal niteliklerinde beliren değişimler, şahısların umut etmelerinin şeklinin değişmesine benzer sebeplerle finansal okuryazarlığın ne kadar önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır (Bakan, 2020). Finansal okuryazar olmak, şahısların ekonomi ifadelerini anlamlı kılabilmesi, günlük olarak hayata geçirebilmesi yeterliliğini göstermektedir. Tüketim yapanların da yatırım yapanların da finansal ürünleri ile mefhumları ve iki tarafın iradesi özgür olarak tercihte bulunarak finans anlamında ferah bir ortama erişebilmeleri bağlamında belli bir güvenirlilik ve yeti sahibi olmanın toplamını anlamlandıran bu mefhum ile ekonomik sahada günümüz toplumunun nüfussal durumunda ortaya çıkan değişim hallerini ve ekonomi sahalarında hayata geçen yeni uygulamalar sebebiyle ve şahısların ekonomik açıdan güvende olmalarının finansal okuryazar olma seviyeleriyle doğru orantılı olması gibi mühim bir konumda bulunmaktadır (Bekereci, 2018).

Finansal hizmet alanında hayata geçen dijitalleşen dönüşme, finans hizmetlerinin kitlelerin bütününe sirayet etmesini, ürünlerin ve hizmetlerin çeşitlerinin artmasını,

tüketenlerin isteklerinin yerine getirilmesini sağlayıcı ürünlerin temin edilmesini, gizli kapaklı olmadan açıklığın, ürünlerin niteliğinin fazlalaştırılmasını ve maliyet tablolarının eksi yönde harekete geçirilmesini meydana getirmiştir. Başka bir ifadeyle finansal teknoloji şeklinde isimlendirilen dönüşme şekli, ekonomik sahada hayata geçirdiği birden fazla boyutta ek fayda, sunmuş olduğu yeni ürünler ve hizmetler, finans açısından ulaşılabilirliğin artmasına benzer ek getirileri sebebiyle sektördeki yarışmacı bağlamda ek faydalar vücuda getirmiştir (Çeşit, 2019). Fintech, ibaresinin finans ifadesi ile teknoloji ifadesinin sentezinden ortaya çıktığını ifade etmiştik. Fintech oluşumları, finans ürünlerini ve finans hizmetlerini yenilik odaklı metotlarla ivedi ve basit tarzda temin etmeye uğraşan ve bu çalışmaları yaptığı esnada teknolojik destekten kendini nimetlendiren oluşumlar diye manalandırılabilir. Fintech oluşumları, kullanan birime ödeme yapma, nakit aktarımı, ödünç para alma-verme ve girişimde bulunmaya benzeyen pratikler sunmaktadır. Fintech oluşumları banka faaliyetlerinde, finans, girişim, finans bazında yönetim, varlık yönetimi, kurum bazında ekonomi, sigorta faaliyetleri, derecelendirme ve blok fonlamaya benzeyen sahalarda görev yapmaktadır (M. Çağlar, 2020).

2008 yılı dünya geneli ekonomik buhranı yaşanmasının ardından bankalar eskisi gibi güven veren kurumlar olmaktan çıkması ile yatırım oluşumlarınca Fintech pazarı oluşmuş ve piyasalar bu bağlamda şekillenmiştir. Fintech oluşumlarıyla iletişime geçilerek basit, ivedi ve ucuz hizmet sunma olanağı sağlanabilmektedir. Sorun yaşanmayan işlerin teminini sağlama amacıyla yeni sürümler arza açmaktadır. Kurulma hızı, girişimin hedeflerinin hızlıca elde edilmesi, devletler arasında nakit akışının az maliyetli oluşu gibi fırsatlar firmalara sunulur. Sözü geçen teknolojinin ekosisteminin elemanları ise; veri merkezli pazarlamaları ihtiva eden bankalar, satın alanlar, küçük çaplı işletmeler, tüketim yapanlardan ibarettir (Yıldız ve Deric, 2019). Bu bağlamda hususiyetle ekonomiye dair akıl vermelerin ve araştıran kitlenin üstünde durduğu finansal okuryazar olma, bir hayat melekesi sayılmasıyla gözleri üzerine çekmektedir. Ekonomik sistemlerin var olmayı sürdürebilmek için eğitim alanında, sosyal ve ekonomik alanlarda yaşanan değişikliklere adapte olması gerekmektedir.

Finans piyasaları, birikim ile girişim arasında bulunan “aracılık” hizmetlerini temin etmektedir. Girişimlerin ekonomi anlamında büyük olmanın önem taşıdığı bir kriteri

sayıldığını düşünürsek, finans sisteminden kalkınma/büyüme esnasında olumlu ve mühim göreve soyunması umulmaktadır (Çetin, 2004). Davranış-tutum mefhumları algı oluşturmada etkili olabilmektedir. Hisse senedi sektöründe davranış şekilleri; şahısların korku duydukları şey, onları heyecanlandıran şey, hırs duydukları şey, olaylar karşısında nasıl tavır takındıkları, başarılı olmayı veya başarısız olmayı özümseyip özümsemedikleri, duygularına dizgin vurmayaışları, işlem, girişim ve umumiyetle yaşama karşı eğilim biçimi, kızgınlığı, sevinç hissi, ümit beslemesi, beklenti duydukları, özetle kişiliğinin totaline benzer oldukça geniş ve bu özelliği kadar zor kontrol edilebilen bir sahayı içinde barındırmaktadır (Emektar, 2007). Davranış açısından finansa şu açıklamayı getirebiliriz, şahısların girişimlerinde karar alırken onları etki altında bırakan sosyal-psikolojik etkenleri baz alarak yoğunluk sağlandığında daha etkin olan gözlemlenmek istenecektir. Girişimcilerin girişim sürecinde tercih ettiği girişim aracı da oldukça öneme sahiptir.

Ekonominin değişmeyen kısmı sayılan insan ister şirket yönetiminde görev alan olsun gerek işletmenin maliki bulunan hakiki şahıs veya birey sıfatıyla girişim seçimi yapacaktır. Girişimcilerin kötü senaryolara karşı takınacakları tutumları, gelir durumları, girişim yatkınlıklarına benzeyen nüfussal ve mali nitelikleri, girişim sürecinde birbirleriyle farklı olma eğilimindedir. Girişimcilerin ekonomik bir karar alma esnasında benzer faktörler ile karşılaşmaları durumunda dahi değişik karar alıyor oldukları görülmektedir (Çiftçi, 2017). Finans dünyasında artma eğilimindeki yarışmacılık sebebiyle satın alan ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamamanın daha etkili yolu olarak finansal yeniliklerden faydalanarak denenmemiş bazı finansal araçlar geliştirilmiştir. Finansal yeniliklerin nihayetinde teknoloji çağına uyum sağlayarak dijitalleşme yönünde eğilim fazlaşmıştır ve hayatın akışı basitleştirilmiştir. İşlemler hızlanmış, kolaylaşmış, maliyetleri düşmüş/azalmış ve tatmin yüzdesi artmıştır (Danacı ve Çetintaş, 2020).

2. FİNANSAL TEKNOLOJİ (FİNTECH)

Finans ve teknoloji sözcüklerinin bir araya gelmesi ile oluşan bu terim, genel itibariyle yazılım ve teknolojinin moderniteye meyilli kullanımları sayesinde finansal hizmet alanındaki yeni girişimleri anlatmaktadır (Candemir, 2020). Fintech konsept itibariyle üç ana kuralı dayanak yapmaktadır. Öbür sahalarda olduğu şekilde finansal hizmetler piyasasında da teknoloji alanında yapılan yeni girişimlere adapte olma ülkeler bazında farklı seyretmektedir (Asadova, 2021). Çağımızda yeni teknolojiler, finansal hizmetler alanında sert bir dönüşme hareketine maruz kalarak gittikçe aldığı rolü önemli rollerden biri haline getirmiştir. Bilişim teknolojisindeki evrim, yenilik odaklı finansal hizmetlerin sunulmasında yakından varlık göstermektedir (Göçtürk, 2021).

İlk olarak, ihtimal dahilindeki satın alan veya kullan potansiyeli taşıyan kişilerin bilgilerinin depolanıp muhafaza edilmesidir. Sonra da gelecek zamanda alınacak kararlarda etkili olabilmesi ve yön bulmada rehber olabilmesi açısından toplanmış olan sistemlerinin ayrıntılı olarak incelenmesi ve işlenmesidir. Son prensip ise işlenen verilerin kullanımı ile mevcut hizmetlerin iyileştirilmesi ya da yeni hizmetlerin ortaya çıkarılmasıdır (Bulazar, 2021). Fintech, öyle bir endüstri olmuştur ki satın alana odaklanmış çözümleri olabilecek en verimli haliyle olabilecek en az harcamayla sunmayı amaçlayan, hususi şahıslara ve işletmelere denenmemiş çalışma metotları, teknikleri uygulayan teknolojiler bazında satın alan yaşanmışlığını daha iyi düzeye çıkarmayı amaç edinir (Emektar, 2007). Süregelen alışılmış uygulamaları biraz daha hususileştirerek daha sorgulanabilir açıklıkta dijital yollar kullanarak erişme imkanı daha gelişmiş olan bir halde baştan tasarlayıp türlü finansal hizmetler sunmayı hedef tutmuş bir sistemler bütünü haline dönüşmüştür (Göçtürk, 2021).

2.1. Fintech Ekosistemi

Fintech ekosistemi beş ana öğeden meydana gelmiştir. Ekosistemin çekirdeğinde Fintech teşebbüsleri yer almaktadır ve öteki dalları da devletler, satın alanlar, teknik bilgi üreticiler, alışıl gelmiş finans yapılarıdır. Fintech ekosistemi hem kendi endüstrisine yarışmacı bir hava aynı zamanda da sıkıştırılmış ağır çalışma ortaklığının baskın olduğu ortamı simgeler. Bu durumun en göze batan sebebi, finansal birliklerin ve Fintech şirketlerinin kendi aralarında kollektif mesai yapma zorunluluğudur (Yıldırım, 2019). Fintech ekosisteminin ana elemanları “Sermaye,

Pazar, Yetenek ve Politikalar” başlıkları atılarak ifade edilmektedir. Yetişmiş insan kaynağı, tüketim yapanlar, daha öncesinde olmayan girişimler ve yatırım yapanlar, finansal birliklerle beraber kamusal ayarlamalar ile takviyeler ekosistemin başat yapıcı unsurları olarak sıralanabilmektedir (Bilik ve Aydın, 2018). Fintech yapıcı unsurlarının birincisi girişimler olarak karşımıza çıkar. Fintech teşebbüsleri, çalışma sahaları bazında değişik özellikler sergileyebilmektedir. Bir sonraki yapı elemanı teknoloji üreten ve geliştirenlerdir. Teknoloji geliştirme yapanlar Fintech teşebbüslerinin kullandığı modern teknik metotları daha da ileriye taşımaktadır. Bir sonraki ana eleman ise bankacılık denetleme ve düzenleme kurulları, devletten bağımsız denetleyici girişimler ile yasa yapıcı devlet organıdır. Sonraki ana eleman ise bahsi geçen hizmetleri kullanmaya talip olan gerçek şahıs ve tüzel şahıs satın alanlardır. Son ana eleman ise bahsi geçen hizmetleri sağlayan finans kuruluşlarıdır (Göçtürk, 2021).

Türlü balanslarla yapılaşmış sistem kendi aralarında mütakabiliyet esaslı ve sıkı olarak etkileşime girmek suretiyle koruma oluşturmaktadır ve bunu sürdürmektedir. Sayacağım unsurlar ekosistemin yapı elemanlarıdır ve şu şekilde kısa cümlelerle ifade edilebilirler (Aktürk, 2021);

- Devlet ve vücut verdiği politikalar,
- Düzenleme ve denetleme görevi üstlenen yapılar ve kendilerinin tatbik ettikleri kanuni yapılandırmalar,
- Finansal yapılar ve kuruluşlar,
- Melek yatırımcılar,
- Tüketici kesim,
- Arz-Talep,
- Teknolojik girişimde bulunan şirketler,
- Modern teknolojik ilerlemeler ile alt yapıya yapılan yatırımları,
- Yetenek sahibi ve kendi işinde yetkin çalışan,
- Üniversiteler ve Sivil Toplum Kuruluşları,
- Kuluçka merkezi tabir edilen oluşumlar,
- Organizasyon faaliyetleri sunan kulüp, vakıf ve kuruluşlardır.

Bu ekosistemlerin incelendiği dört temel başlık vardır: Talep, regülasyon, sermaye ve insan kaynağı. Talepleri, hissedarların talepleri oluşturmakta ve hissedarları

devlet, kurumlar, tüketen kesim ve alışlageldik finans kuruluşları meydana getirmektedir. Regülasyonlar, yasalar ve gelişime doğru güdülen devlet siyasetlerini ihtiva etmektedir. Sermaye denilince ise yeni oluşturulan veya gelişmesini devam ettiren şirketlerin malik bulunduğu finansal kaynaklar kastedilirken insan kaynakları denilince ise finans sektöründe deneyime ve teknik bilgiye haiz şahıslarla girişim yapanlar kastedilmektedir (İslam, 2019).

Fintech oluşumlarına yönelik olarak şu ifade kullanılabilir, yenilikçilik düşüncesi çok açıktır, hızlı teslim ağı vardır ve artmakta olan yarışmacılığı temin etmek ile ekonomi hizmetleri sahasını iyileştirici etkiye sahiptir (Bulazar, 2021). Saydığımız dijital süre aralıklarının ve hizmetlerin genel anlamda iyi yapılandırılmış ve oldukça yaygın durumda dahi olsa yeni olan, geniş çapta adaptasyon sağlanmayan ve finans sektörüne yönelik yıkıcı durgun güç sahibi başkaca hizmetler ve iş modelleri bulunmaktadır. Yeni teknolojilere dayanan bu yenilikçi hizmetler ve iş modelleri, güncel tartışmaların merkezinde bu bahsi geçen işler yer almakta ve umumiyetle Fintech çözümleri şeklinde isimlendirilmektedir (Göçtürk, 2021). Hal böyleyken finansal teknoloji, finans ile teknolojiyi birleştirmiş sistemler arası bir ifade şeklinde bizi karşılamaktadır ve ‘Teknoloji Yönetimi’ ile ‘İnovasyon Yönetimi’ni içerisine dahil etmektedir. Fintech ürün ve girişimleri genel olarak yeni iş modelleri biçiminde geliştirerek, bu modelleri dünya ekonomisiyle buluşturmaktadır (Aktürk, 2021). Fintech ekosistemi her devlete özel, değişken bir yapıya sahip değildir. Bu yapı temel başlıklarıyla her devlette benzeyen nitelikleri sergilerken devletlere ait ekonomik ve sosyal koşullara gözetilerek ekosistemin rol alanlar açısından etkinliği değişim gösterebilmektedir (İslam, 2019).

2.1.1. İnsan Kaynağı

Fintech sektörel yapısında insan kaynağı mefhumu bahis konusu olduğunda tartışma konusu yapılacak alan, sektörel bazda hizmet sunacak insan kaynağının yetiştirilme usulleri, nitelikli kaynakların dahili hale getirilebilme yollarıdır (Durhan, 2021). Fintech geçtiğimiz günlerin hepsinde değişime tabi olmakta ve her yeni günde içerisine artan sayılarda teknoloji atılımcısı çekmektedir, sosyo- kültürel ihtiyaçlara cevap verme konusu haline gelmektedir (Göçtürk, 2021).

Fintech’ler finansal sahada işlevsel görünmeyen kısımlara çözümleyip modern tarzda uygulamalar yaratma görevini üstlenmiştir. Bu bağlamda finans sahasında rol yapan

oyuncu olanların ne tür sorunları olduğunu dinleme görevi de talep toplama görevi de Fitch'lerdir ve sorun çözmede insan yetisi kullanılarak çözüm bulunacak dijital sekmeler ve ürünler yaratmaktadır. Hatrı sayılır sayıda Fintech oluşumu öncelikle bir startup şeklinde konuşlandırıldığından sermaye temini bahsinde Melek Yatırımcı, Girişim Sermayesine benzer türlü türlü finansal fonlama metodları seçilmektedir. Finans sektörünün ayrıca da denetleyici ve düzenleyici kurumların gözetiminde bulunması dolayısıyla ve türlü yasal düzenlemelere bağlı yapı taşları barındırdığından, yapılmakta olan yeni uygulamalar muhakkak regülatif olmalıdır. Devlet talep edici, sermaye sağlayıcı ve regülator pozisyonundadır (Durbilmez, 2018).

2.1.2. Sermaye

Bankaları da kapsamına alan özel sermaye sağlayıcı pozisyonundaki fonları ve melek yatırımcılar gibi sermaye sağlayıcıların bir araya gelmesiyle oluşan sahadır (Durhan, 2021). Melek yatırımcıları, risk sermayesi yatırımcıları ve kurumsal yatırımcılar şeklinde tasnif edebiliriz. Çoğaltım istasyonları da hızlandırıcı pozisyonundakiler de girişimlere takviye kademesinde en başından en sonuna kadar yol gösterici olan, girişimde bulunma halini sağlayan yardımcı oyuncular (İslam, 2019). Fintech mevhumu bahsinde sözünü ettiğimiz sanal para adını verdiğimiz Bitcoin ve ondan türeyen ödeme araçları, blok zincir yapısı içesine dahil olan teknoloji ürünleri olarak sayılır. Blok zincir teknolojisine ayrıca paylaşıma açık data biriktirme ve kolektif anahtar kodlama teknolojisidir (Aktürk, 2021).

Yatırım yapanlar ivedi olarak yayılmak amacıyla dışardan yatırım sermayesinin maliki bulunması zorunluluğunun idrakindedirler. Buna benzer yatırımlar Fintech ekosisteminin baskın bulunduğu alanlarda yatırım yamayı seçerler. 2012 yılını başlangıç olarak Fintech yatırımı yapanlara hedef olarak yapılmakta olan yatırım sermayeleri gözle görülür şekilde artmaya meyilli duruma gelmiştir (Taştan, 2019). Aynı zaman dilimini paylaşarak, finansal hizmetlerin şahsına münhasır bunların dışında çeşitli çok sayıda uygulamada ana elaman bazında değişiklikler yaşanmaktadır. Daha geniş açıdan baktığımızda mobil ödeme alanlarındaki genişleme; değişik devletlerde ve dünya bölgelerinde peşin para ile ödemenin azaldığını; bilişim teknolojisini kullanarak tedarik kademelerinin idaresinde ortak verilerine erişmenin orijinal şekillerine yaslanmış haliyle uluslararası ticaret

sisteminin finanse edilme tarzındaki değişiklikler ve global finans yapısındaki parasal hareketliliğe dönük siyasi yaptırımlara boyun eğmek için işlemlerin süzgeçten geçirilmesi şeklinde sıralı olarak sayılabilir (Göçtürk, 2021). Fintech ekosisteminin ana kahramanları, devletler, finans kuruluşları ve yatırımcılardır. Ülkelerin, Fintech ekosisteminin gelişmesini basitleştirecek planlamalar ve kanuni yapılanmaları meydana getirmesi, yatırımcılık faaliyetlerini özendirici olan en mühim elemanlardan bir tanesidir (Candemir, 2020). Vücut bulmuş ampirik yazın alanının bulguları genellikle dev sermaye yapısı kuvvetli finansal oluşumların, yeniliklerin yapılacağı zaman diliminde yüksek öneme sahip görevlerin sahibi olduğu gözlenmektedir (Cömert ve Epstein, 2016).

Fintech'ler gelişim gösterip erginleştikçe, finans kuruluşları, belirlenmiş haldeki problemleri söz konusu ederek kolay uygulanabilen çözüm isteğinde bulunarak onlardan ziyadesini ummaktadır. Mütakabiliyet içeren bu ekosistemde finans ve teknoloji sahalarının her biri örgütsel birikim ve görev paylaşımı halinde reel problemlere yeni bakış açılı çözümleri uygulayıcı istikamette birbirini reforme ederek ve geliştirerek varlık göstermeye devam etmektedir (Emektar, 2007). İnternetin en büyük elemanları ise uhdelerinde bulundurdıkları devasa data birikimini ve teknik alandaki erginlikleriyle ekstra başarı barındıran uygulamalar sürdürülmektedir. Google, Facebook, Baidu, Amazon ve Twitter benzeri oluşumlar hepsi diğerinden çok yeti sahibi uzman kişileri bünyesine alma çabasıdır. Hususiyetle Google yaşadığımız yıllar içerisinde bir çok alış veriş yaşandı ve yapay zekâ mevzuunda rekabeti artırma, açığı genişletme, üstün hale geçme bahsinde adımlarını hızlandırmıştır (Bilik ve Aydın, 2018).

2.1.3. Talep

Müşteriler ve kullanıcılar tarafından talep yaratılmakta, müşterilerin ve kullanıcıların ihtiyaç ve beklentileri Fintech uygulamaları ile karşılanmaktadır. Tüketicilere daha iyi hizmet vermek isteyen şirketler veya girişimciler bunu mevcut ihtiyaçlara uygun çözümler üreterek yapmaktalar (İslam, 2019). Fintech 1.0 ve 2.0 olarak adlandırılan ilk aşamada bankaların yerini Fintech'lerin alacağına inanılsa da asıl fayda ve kazancın işbirliğinde olduğuna inanılmaktadır (Aktürk, 2021). Bu, tüketicilerin, kurumların ve geleneksel finansal hizmetlerin Fintech'lere sağladığı ve sağlayabileceği bir hizmet alanıdır (Durhan, 2021).

Finansal kurum ve kuruluşlar ile Fintech ekosistemi arasında birçok alanda iş birliği fırsatı bulunmaktadır. Fintech ekosistemi, finansal teknoloji girişimlerini, kurumsal inovasyon boşluklarını ortadan kaldırmak için düşük maliyetli teknoloji platformlarının geliştirdiği çalışmalardan fayda sağlayabilmektedir. Yaklaşık beş bin civarında Fintech oluşumunun bulunduğu varsayılmakta ve bahsi geçen rakam artış göstermektedir (Bilik ve Aydın, 2018). Uluslararası platformlarda Fintech konusunda yatırım çeken alanların başında ödemeler, mobil bankacılık, varlık yönetimi, borç verme, sigortacılık, sermaye piyasaları (finansal modelleme ve analiz yazılımları), kitle fonlama ve blok zincir alanları gelmektedir. Ülkemizde işletmeden işletmeye (B2B) ve işletmeden tüketiciye (B2C) genel anlamda ödemeler mobil bankacılık, varlık yönetimi, sermaye piyasaları ve elektronik para ölçeği gibi seçenekler daha çok ilgi gördüğü söylenebilir (Göçtürk, 2021).

2.1.4. Regülasyon

ABD ve AB hukuk sistemleri arasında çok temel farklılıklar vardır, bu durum AB görüşleri ve ortak ülke sistemleri dikkate alınarak alınması gereken farklı karar ve uygulamalara yol açmaktadır. Düzenleyiciler, aktif bir piyasa için koşullar yaratır; tarafların rekabet eden çıkarları doğrultusunda uzun vadeli güven ve piyasa güvenilirliğini baltalayan davranışlarını önlemek için kurallar oluşturmalıdır (O. B. Çağlar, 2021). Finansal düzenleyiciler Fintech'i, finansal sisteme ve gelecekteki değişikliklere dahil etmeyi düşünmektedir (Durhan, 2021). Kriz sonrası düzenlemelerle birlikte bankaların iş modelleri ve yapıları değişmiştir. Bankacılıktaki kriz sonrası reformlar, istemeden de olsa yeni teknoloji oyuncularının ortaya çıkmasına neden olmuş ve bankaların rekabet gücünü sınırlamıştır (Özel Akgül, 2019).

2.2. Fintech Tarihçesi ve Gelişimi

Modern kapitalizmin gelişmesiyle birlikte finansal inovasyonun önemi ve çeşitliliği artmış olsa da finansal inovasyon sadece modern kapitalizmle gelişen bir olgu değildir. Finansal inovasyonun binlerce yıldır var olduğu düşünülmektedir (Cömert ve Epstein, 2016). Yapay zeka yeni bir konu olmamakla birlikte 30-40 yıldır bilinmekte ve takip edilmektedir. Ancak 1980'lerde yapay zeka kışı olarak bilinen bir dönem de yaşanmıştır. Ülkeler yapay zekaya ayrılan kaynakları iptal etmiş, 2000'li yıllardan sonra yapay zeka bir kez daha teknolojik trendlerden biri hatta lider

konumuna gelmiştir. Devam eden bir süreç olan finansal teknolojinin gelişmesinde, değişen tüketici beklenti ve talepleri, teknolojik gelişmeler, yatırımcı ilgisi, küresel rekabete hitap etme ihtiyacı ve yerel pazarlardaki rekabet büyük rol oynamaktadır (Bilik ve Aydın, 2018). Zaman içerisinde gösterdiği gelişme bağlamında, Fintech 1.0 (1966-1967), Fintech 2.0 (1967-2008), Fintech 3.0 (2008'den günümüze kadar) ve Fintech 3.5 (2008'den günümüze kadar) şeklinde tasniflendirilebilir (Asadova, 2021).

2.2.1. Fintech 1.0 Dönemi (1867-1967)

Finans sektörü ticaretin popüleritesi ile büyümüştür. 1600'lerin sonlarında, Sanayi Devrimi'nin ayrılmaz bir parçası olan anonim şirketler, sigorta ve bankacılığın gelişmesiyle birlikte, tüm finansal işlemlerde çift girişli defter tutma yaygınlaşmıştır. Finans ve teknoloji arasındaki ilişki modern zamanların temellerini atmıştır (Taştan, 2019). Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde hızlı ödemeler için finansal ağların ve iletişim ve bilgi teknolojilerine uyum sağlayan finansal kurumların temelleri atılmaya başlanmıştır (Aktürk, 2021). Bu süreç kapsamında 1866 yılında ilk transatlantik telgraf kablosunun açılması finansal küreselleşme çağının altyapısını oluşturmuştur (Asadova, 2021). Fintech gelişiminin zaman çizelgesini takip ederken, 1950'lerin sonlarına ve 1960'ların başlarına geri dönmek mümkündür. Kredi kartları 1950'lerde nakit taşıma yükünü hafifletmek için geliştirilmiştir (Göçtürk, 2021).

Finans sektörü ticaretle yaygınlaşarak gelişme göstermiş, 1600'lü yılların sonunda endüstri devrimi için vazgeçilmez olan anonim şirketlerin, sigortacılık ve bankacılık sektörlerinin gelişmesiyle birlikte tüm finansal işlemlerde çift girişli muhasebe sistemi yaygınlaşmıştır. Finans ve teknoloji arasındaki ilişki, modern çağın temellerini atmıştır (Taştan, 2019). I. Dünya Savaşı sonrası dönemde ödemelerin hızlı yapılması amacı ile finansal ağların temeli atılmaya başlanmış ve finans kuruluşları iletişim ve bilgi teknolojilerine uyum sağlamışlardır (Aktürk, 2021). Bu süreç kapsamında, 1866 yılında ilk transatlantik telgraf kablosunun çalıştırılmaya başlaması, finansal küreselleşme döneminin temel altyapısını oluşturmuştur (Asadova, 2021). Fintech gelişmelerinin zaman çizelgesi takip edildiğinde, 1950'li yılların sonları ve 1960'lı yılların başlarına kadar gidebilmek mümkündür. 1950'li yıllarda nakit taşıma yükünü hafifletmek için kredi kartları geliştirilmiştir (Göçtürk, 2021). Otomatik olamayan uygulamalardan elektronik uygulamalara doğru geçme

sürecini de içine alan ve Fintech 1.0 şeklinde isimlendirilen bu zaman diliminde, Birinci Dünya Savaşı'na dek telgraf, demiryolları, kanallar, Atlantik ötesi telgraf tellerine benzer araçlarla finansal datalar, işler ve ödemelerin ivedi bir halde gerçekleşmesini meydana getirecek konumdaki finansal ilişkilerin kökleri atılmıştır (Candemir, 2020).

2.2.2. Fintech 2.0 Dönemi (1967-2008)

Bahsi geçen evrelerde türlü finansal oluşumlar var edilmiş, borsa temelleri meydana getirilmiştir. Yirmi birinci asrın başlangıcında finansal oluşumları teknoloji oluşumlarına karşı rekabet halinde bulunmuşlardır (Aktürk, 2021). Bahsi geçen evrede telgraf, demiryolları, kanallar ve buhar gemilerine benzeyen teknik bilim ürünleri, hudutlar arasında finans eklentilerine takviye çıkarak, dünyamızdaki finansal işlem ve para transferlerinin ivedi olmasına imkan sunmuştur (Özel Akgül, 2019). Fakat doksanlı yıllar başladığında, teknolojik gelişmelerden bilgisayar kullanımının doğması ve çoğalması internet kullanımı alanında bir çoğalma hissettirmenin yanında, ekonomi bağlamında ve sosyal bağlamda çok sayıdaki sahada devasa değişimler hayat bulmuştur (Yıldırım, 2019).

1967'den 1987'ye kadar finansal hizmetler, analogdan dijital bir endüstriye geçiş yapmış ve bu dönemde en büyük finansal teknoloji yeniliklerinden biri olarak kabul edilen cihaz ATM idi. Fintech 2.0 çağında, bankacılık lisansı olmayan kuruluşlar tarafından elektronik bankacılık hizmetlerinin sağlanması yasal düzenleyiciler için yeni bir risktir (Taştan, 2019). 1967 yılından bu yana iletişim ve ticari işlemler için kullanılan teknolojilerin dijitalleşmesi ile birlikte ürünlerin sağlanması ve hizmetler de dijitalleşmeye başlamıştır. ATM'lerin ortaya çıkışı, finans ve teknoloji arasındaki ilişkiyi ortaya çıkaran en önemli gelişme olarak kabul edilmektedir. Bu sayede finansal hizmetler sektörünün dijitalleşmesinde ilk adım atılmıştır. Ayrıca iletişim kanallarının telgraftan faksa, e-posta uygulamalarına kaymıştır (Asadova, 2021).

2.2.3. Fintech 3.0 Dönemi (2008 sonrası)

Birinci ve ikinci evreyi sentez ettiğimizde değişik bir hal alan Fintek, Fintech 3.0 tabiriyle ifade edilmektedir ve 2008 yılından sonra inceleme yapma konusunda bankalar artık teknoloji şirketlerini ve Fintech kurumlarını rakip olarak değil, kendi iş süreçleri, müşteri iletişimi ve dış sistemleri için fırsat olarak görüyor ve işgücünden yararlanmaya başlamışlardır (Aktürk, 2021). Fintek 3.0'ın en önemli

özellikleri hız, teknolojik gelişme ve finansal hizmet sağlayıcıların değişen kimliğidir. Startuplar ve teknoloji şirketleri, tüketicilere ve işletmelere kişisel ve özel finansal hizmetler sunarak geleneksel finans kurumlarına meydan okumuşlardır (Taştan, 2019). Finansal hizmetler sektörünün dijital dönüşümünün zirvesi, 2008 yılında küresel finansal krizle başlayan ve bugün de devam eden Fintech 3.0 dönemi olmuştur. Yükseköğretim aşamasını kapsayan bu dönemde, geleneksel bankacılığın internet ile birleştirildiği hibrit bir sistemin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu yapı altında Fintech'ler, bulut bilişim ve yapay zeka teknolojilerini kullanarak bankalarda geliştirilen eski sistemleri değiştirmeye ve iyileştirmeye başlayan dönemdir (Asadova, 2021).

2000'li yıllardan sonrayı içine alan evrede, alışlagelmiş bankaların internet girişi yaptıkları karışık bir sistem doğmuştur. Bu yapı altında Fintech'ler, bulut bilişim ve yapay zeka teknolojilerini kullanarak bankalarda geliştirilen eski sistemleri değiştirmeye ve iyileştirmeye başlar. Bu dönemde bankalar büyük Fintech şirketleri haline gelir (Candemir, 2020). Finans sektöründeki Blockchain teknolojisi, finansal hizmetlerin merkezi olmayan, yenilikçi, birlikte çalışabilir, sınırsız ve şeffaf olmasını sağlar (Göçtürk, 2021).

2.2.4. Türkiye ve Dünyada Fintech

Fintech'in gelişimi, teknoloji dünyasının gelişimine ayak uydurmakta ve yazılım alanındaki yeni keşifler ve yeni girişimler, finans endüstrisi üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Örneğin akıllı telefonların, tabletlerin, bilgisayar teknolojisinin gelişmesi ve kullanıcı sayısının artması fintech ürünlerinin kullanımını ve kullanıcı farkındalığını artırmıştır. Finans sektörü, ana varlığın para olması ve türev ürünlerin kullanılması nedeniyle teknolojik gelişmeleri en çok takip eden sektörlerden biridir (Bulazar ve Küçükçolak, 2021). Covid-19 pandemisinin seyri, 2020 yılında küresel olarak etkisini göstermiş, Türkiye'de kullanıcıların alışkanlıklarını değiştirmesine ve dijitalleşmeye daha hızlı uyum sağlamasına neden olmuştur. Dijital ödeme sistemleri, e-cüzdan teknolojisi, mobil bankacılık vb. uygulamaların kullanım yoğunluğu artarken kripto para gibi teknolojilere olan ilgi de artmıştır. Fintech finansmanları söz konusu eğilimi ve kullanıcı hareketlerini çözümleyerek çalışmalarını bu alanlara yoğunlaştırmalarını sağlamıştır (Danacı ve Çetintaş, 2020).

Türkiye; altyapı eksikliklerine, uyguladığı yatırımlara, teşviklere, genç nüfusa rağmen sektörün ihtiyacını karşılayacak yetişmiş personele sahip olmaması nedeniyle küresel sistemin bu sektörüne çok geç girmesine karşın dünyadaki birçok ülkeden daha fazla ilerleme göstermiştir (Küçükçolak ve Genç, 2020). Finansal hizmetlerdeki teknoloji tabanlı şirketler 2000’li yıllardan itibaren dijital ticaret için bir ödeme sistemi oluşturmak, işletmeler için muhasebe ve finansal çözümler sunmak, nakit tahsilat ve transfer noktalarına rehberlik etmek gibi ülkemizdeki finansal teknoloji girişimlerine öncülük etmeye başlamıştır (Bulazar, 2021).

Fintech ekosistemi sürekli büyümekte ve giderek daha fazla yatırım yapılmaktadır. 2012 ile 2016 yılları arasında risk sermayesi ve melek yatırım ağları, Türkiye’deki Fintech girişimlerine toplam 53,2 milyon dolar yatırım yapmıştır. 2012’de sadece 4,6 milyon ABD doları olan Türk fintech yatırımı, 2016’da 29 milyon ABD dolarına ulaşmıştır (Fintech İstanbul, 2022). Tahminlere göre 2016 yılında dijital ödemelerin küresel işlem hacmi 2,2 trilyon dolar iken bu oran Türkiye’de ise 15 milyar dolar civarındadır (Bulazar, 2021).

2017’de iki fintech şirketi, yalnızca Ocak ayında toplam 14,5 milyon dolarlık bir yatırım almıştır. Türkiye fintech sektöründe son 2 yılda yatırımlarda yaşanan düşüşe rağmen şirket sayısı 14’ten 17’ye yükselmiştir (Fintech İstanbul, 2022). KPMG ve H2 Ventures firmalarının her yıl yayımladığı ve dünyadaki en iyi 100 Fintech şirketinin belirlendiği 2017 yılı “Fintech100 Raporu”nda Türkiye’den de 2 firma bu listeye girme başarısını göstermiştir (Güven, 2019).

2018 yılında “Yatırım Liginde” toplamda 59 milyon dolarlık 100 adet yatırımla Avrupa ülkeleri arasında 2017 yılı sıralamasına göre iki sıra gerilemesine karşın gerçekleştirdiği bu yatırımlar içerisinde en büyük payın Fintech’lere ait olması ekosistem için olumlu bir gösterge şeklinde yorumlanmalıdır. Ayrıca bu dönemde 54 ülke arasında kişi başına düşen yatırım (KBDY) miktarı incelendiğinde 354 dolar ile ABD’de birinci sırada yer alırken 0,74 dolar ile Türkiye 48. sırada yer almıştır (Altundal, 2020).

2019 yılı Fintech alanında Türkiye’de 8 Fintech firması exit yapma başarısı göstermesiyle birlikte yabancı yatırımcıların Türkiye’ye tekrar ilgi gösterdiği de bilinmektedir (Küçükçolak ve Genç, 2020). Türkiye’deki aktif dijital bankacılık müşteri sayısı Eylül 2022 itibarıyla 91 milyona ulaşmış, Aralık 2021 için ilgili

rakamın 78 milyon olduğu dikkate alındığında, aktif dijital bankacılık müşteri sayısının 9 ayda 13 milyon arttığı görülmektedir. 91 milyon kullanıcının 2 milyon 845 bini sadece internet bankacılığı, 78,3 milyonu ise sadece mobil bankacılık işlemi yapması da sektörün son durumu açısından sıra dışı gelişmelerin göstergesi olarak kabul edilebilir (Türkiye Bankalar Birliği, 2022).

Global Fintech Adoption Index 2019 verilerine göre, fintech hizmetlerinin küresel tüketici tarafından benimsenmesi 2015'te %16'dan 2017'de %33'e ve son olarak 2019'da %64'e yükselmiştir. Fintech tarafından sağlanan hizmetlerin benimsenmesi ile bu sektöre yapılan yatırımlar hızla artmaktadır. Bu kapsamda 2017 yılında 50,8 milyar ABD doları olan küresel finansal teknoloji yatırımları, 2018 yılında %120 artarak 111,8 milyar ABD dolarına ulaşmıştır (Kömürcüoğlu ve Akyazı, 2020).

TBB (2020), Ocak-Mart 2020 arasında toplam aktif dijital bankacılık müşterisi (birey ve işletme) sayısının 56.324 milyon olduğunu, bunun yaklaşık 4 milyonunun “Yalnızca internet bankacılığı” işlemi ve 44 milyonunun “Yalnızca mobil bankacılık” işlemini gerçekleştirdiğini kaydetmiştir. İnternet bankacılığı ile mobil bankacılık işlemlerini aynı anda yapan kullanıcı sayısı 8.412.000 olarak gerçekleşirken toplam aktif dijital bankacılık müşteri sayısının bir önceki döneme göre 3 milyon arttığı vurgulanmaktadır (Derviş, 2020).

Toplam aktif dijital bankacılık müşteri sayısı Mart 2022 itibarıyla 80.927.000'e yükselmiş ve ayrıca Mart 2011'de 8.828 milyar TL olan dijital bankacılık işlem hacmi Aralık 2021 itibarıyla 363 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu bağlamda, maliyetlerin düşürülmesi ve etkinliğin artırılması yoluyla ekonomik büyümeye katkı sağladığı, internet ve mobil kanallardan yürütülen bankacılık işlemlerinin yaygınlaşması ve popülaritesi ile bu katkının artacağı da bir gerçektir (Sarı, 2022). Dijital bankacılık uygulamalarının artan popülaritesi bağlamında finansal teknoloji, dünyanın ve ülkemizin finans sektörünün dönüşümünü ve gelişimini aktif olarak desteklemektedir. Fintech teknolojileri, geliştirilebilir ve sürekli iyileştirilebilen ürünlerle gelecekte çokça tartışılacak bir teknoloji alanı olacaktır. Müşterilerin kullanım oranının yoğun olduğu ödeme sistemleri, yapay zeka teknolojisi, blockchain sistemleri vb. alanlara odaklanılarak müşteri odaklı finans alanında yapılan araştırmaların boşa gitmediği görülmektedir (Küçükçolak ve Genç, 2020).

2.3. Fintech Sektörel Durum

Günümüzde yatırım sahasında hususi olarak Amerika Birleşik Devletleri gibi bankaların çalışma prensiplerinin ileri atılamadığı devletlerde bankacı girişimler, Fintech girişimlerine diğerlerinden çok sayıda sermaye ayırmaktadır (Aktürk, 2021). ABD Fintech merkezi en üsttedir. Asya'da Çin en popüler Fintech merkezlerinden biri ve bu seviye Asya kıtası için yeterli olmamaktadır. Endonezya, Fintech gelişimi için büyük potansiyele sahip gelişmekte olan ülkelerden biridir (Durhan, 2021). Fintech yatırımlarının bölgesel dağılımına bakıldığında, ABD, İngiltere, Hindistan, Çin, Almanya, Brezilya, İsveç, Kanada, Singapur, Fransa dünyanın ilk onu arasında yer almaktadır. İnovasyon ve finans hizmetler sektör üzerindeki potansiyel yıkıcı yenilik etkisi nedeniyle, Fintech'in finans sektörü başta olmak üzere tüm sektörler üzerinde kapsamlı ve kalıcı bir etkiye sahip olduğu ileri sürülmektedir (Göçtürk, 2021). Bu teknolojik gelişmelere odaklanan, piyasaları, yatırımcıların bilgiyi nasıl alıp kullandığını, müşterilerin finansal hizmetleri nasıl alıp kullandığını ve şirketlerin sermayeye nasıl erişip kullandığını yeniden şekillendirmektedir. Yeni dijital ödeme sistemlerinden ve dijital veya elektronik para birimlerinden çevrimiçi finansal platformlara ve veri analitiğine kadar Fintech'ler olarak bilinen bu gelişmelerin geleneksel finansal piyasalar ve hizmetler üzerinde çok büyük bir etkisi olmuştur. Küresel Fintech merkezleri arasında Çin'de Pekin, ABD'de New York, İngiltere'de Londra ve ada ülkesi Singapur, ekosistemin tüm bileşenlerini bünyesinde barındırmaktadır (Taştan, 2019).

2.3.1. Birlikler-Organizasyonlar

Findexable, StartupBlink, Crunchbase ve SEMrush ortak girişiminde arza sunulan Global Fintech endeksi, ekosistemin oluşturan bütün unsurları barındırmaktadır ve bu durumu dört değişik kombinasyonun kuvvetiyle dizmektedir (Durhan, 2021). Fintech günümüzde Silikon Vadisi'nden Londra, Hong Kong, Pekin, Sidney ve Singapur'a değin kuvvet sahibi uluslararası rol arkadaşlarının bünyesinde toplayan oyuncularla dünya genelinde aktif bir fenomendir. Öncelikle Amerika Birleşik Devletleri ve Kıta Avrupası en başta bulunmak kaydıyla, yaşadığımız yıllar içerisinde dünya çapında finans pazarında yenilikçi tarzda teknolojileri araç yaparak ürün, hizmet ve iş modelleri temin eden Fintech oluşumlarının rakamında yüksek nispette artma görülmektedir (Göçtürk, 2021).

2.3.2. Sektör Analizi

Fintech ekosistemini oluşturan dört asıl elemanın, insan, düzenleme, sermaye ve talebin iyi bir bileşiminden oluşan Fintech şirketleri, şehirlerini Fintech merkezlerine dönüştürdüler. Amaçları, ülkenin Fintech merkezleri olarak da bilinen Fintech yatırımlarını çekerek bir “cazibe merkezi” oluşturmaktır (Durhan, 2021). Fintech ekosisteminde bir cazibe merkezinin oluşmasını sağlayan en güçlü faktör halk desteğidir. Destekleme yöntemleri ise vergi avantajlarının ötesinde rekabeti korumak, düzenlemeye öncelik vermek, stratejiler belirlemek ve koordinasyonu sağlamaktır (Candemir, 2020). Kamu desteği önemlidir ancak vergi teşvikleriyle rekabet ortamının desteklenmesi de gerekmektedir şeklindedir (Bilik ve Aydın, 2018). Finansal kurumlar ekosisteme uzmanlık sağlar. Ayrıca, finans kurumları ve Fintech startup’ları arasındaki işbirliği, finansal yeniliği destekleyerek rekabeti, kaliteyi ve müşteri deneyimini artırır (Candemir, 2020). Küresel ekonomik kriz ortaya çıktıkça, birçok müşteri, özellikle de genç nesil, geleneksel finansal hizmetlere olan güvenini kaybetmiştir. Genel olarak, finansal kurumlar finansal ve ekonomik krizin kaynağı olarak kabul edilir (Özel Akgül, 2019).

2.4. Engeller-Güçlükler

Yıkıcı teknolojiler mevcut teknolojilerin yerini alıp yeni fırsatların kilidini açtıkça belirsizlik ortaya çıkar. Bunun için kurumsal inovasyona yatırım yapılırken doğru zamanda doğru dijital teknolojilerin seçilmesi, önümüzdeki dönemde ortaya çıkabilecek farklı risk senaryolarına hazırlık yapılması ve bu teknolojilerin karşılıklı değişimini içeren güçlü ve çevik bir strateji geliştirmek gerekmektedir (Körpe, 2021).

2.4.1. Yasa Kaynaklı Engeller

Görünen o ki Fintech kavramı literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Fintech iş modelleri, farklı alanlarda farklı ürün ve hizmetler sunmakta ve bu nedenle farklı kanun ve yönetmeliklere tabidir; bu nedenle Fintech kavramının herhangi bir mevzuat veya kanun kapsamında resmi olarak tanımlanması mümkün değildir (Asadova, 2021). Bankaların topladıkları mevduatın belirli bir kısmını rezerv olarak tutmalarını ve mevduata ödenen faiz oranını sınırlamalarını gerektiren kurallar vardır. bulunmaktadır (Kaplan, 1999). Bu yönde bazı zorlukların olacağı normal karşılanmalıdır, en büyük zorluk, Fintech kredilerinin iyi yönetiminin, lisanslama ve

tüketici ve yatırımcı korumaları sağlama açısından finansal sistemin çeşitliliğine fayda sağlamasıdır (Tekerek ve Değerli, 2020). Kolay vergi kaybı ve vergi kaçakçılığı, hırsızlık veya yasa dışı kullanım nedeniyle mali kayıp riski, çeşitli ülkelerde farklı uygulamalar nedeniyle elektronik para kullanımının yaygın olmaması, para politikasının etkilenebilmesi, gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Arz sorunlu olabilir ve bu durum merkez bankasının bilançosunu etkileyebilir (Özbek, 2017).

Geleneksel bankalar, finansal kurumlar ve Fintech girişimleri; sermaye gereksinimleri, kara para aklamayı önleme, mahremiyet ve güvenlik gibi konularda yasal ve düzenleyici zorluklarla karşı karşıyadır. Mevzuat değişiklikleri endüstri inovasyonunu geciktirdiğinden, Fintech girişimleri kendilerini etkileyebilecek potansiyel değişikliklerin farkında olmalı ve bunlarla başa çıkmanın yollarını bulmalıdır (Taştan, 2019). Bu nedenle Fintech girişimleri bağlamında incelenmesi gereken yasal konulardan biri de siber güvenlidir. Fintech'in gelişmesi bilgi güvenliğinin önemine dikkat çekerken ekosistemdeki bazı uygulamalar da bilgi güvenliğini zayıflatmaktadır. Fintech girişimleri için güvenlik ve gizliliği sağlamak için büyük çaba sarf edilmektedir (Aktürk, 2021). Yatırımcılar, kanun ve düzenlemelerin kâr marjlarını azaltabileceği sonucuna varırken bu düzenlemeleri aşmak için finansal yenilikler arayışına girmektedirler (Özbek, 2017). Çok sayıda çalışma, finansal yenilikleri yorumlarken yasal düzenlemelerden ve diğer kısıtlamalardan kaçınma motivasyonunu da vurgulamaktadır. Bu bağlamda, bazı araştırmacılar finansal yeniliği anlamanın en iyi yollarından birinin düzenleme ve vergilendirmeye yanıt vermek olduğuna inanmaktadır (Cömert ve Epstein, 2016). Kaynak ve yetenek yelpazesi açıldıkça kaos fazlaşmakta ve bu çıkarların çatıştığı kültürde siber tehlikeler alanında değişik kademelerdeki oyuncuların birbiriyle yarışan çıkarları, manzaranın çeşitlenmesini de doğurmaktadır (Bilik ve Aydın, 2018).

2.4.2. Ekonomi Kaynaklı Engeller

21. yüzyılın küresel pazarı, bireylerin risk ve belirsizliğin hakim olduğu bir ortamda akla ayak uydurmak yerine bilişsel yetenekleriyle hareket etmelerini gerektirmektedir (Şenbayram, 2019a). Tüm dünyada bu gelişmeler finansal piyasaları da etkilemiştir. 2008 yılında birçok ülkede patlak veren küresel finansal

krizle birlikte bilim ve teknolojinin gelişimi etkisini göstermeye başlamıştır. Özellikle kredi derecelendirme kuruluşlarına olan güvenin kaybolması, finans kuruluşlarının iflas etmesi ve büyük bankaların çöküşü insanların yeniden bakmasına neden olmuştur (Durhan, 2021). Bu çalışmalara rağmen, küçük firmalar tarafından daha fazla finansal inovasyon fikrinin literatürde azınlıkta kaldığı tartışılabilir. Öte yandan, uygulamalı literatürdeki büyük finansal firmaların finansal inovasyondaki önemli rolünü vurgulayan bulgular da nitel araştırmalarla desteklenmektedir (Cömert ve Epstein, 2016).

Bir veya bir grup ülkede meydana gelen para ve finansal krizler genellikle uluslararası çapta yayılır. İstikrarsızlık dönemlerinde, menkul kıymet fiyatlarındaki oynaklık ve piyasalar ve sınırlar arasındaki ortak hareketler, istikrar dönemlerine göre önemli ölçüde artar (Arslan, 2006). Ayrıca dünyanın herhangi bir yerinde 5 milyardan fazla insanın, kanıksadığı finansal sistemin dışında yaşadığı da bir gerçektir. Bu insanlar bankaların gitmek istemediği yerlerde yaşamakta, bu yüzden dünyanın küresel ekonomik sisteminden ayrı kalmaktalar. Bu kişilere “unbanked” veya “bankasızlar” denir (Durhan, 2021).

2.4.3. Teknoloji Kaynaklı Engeller

Bugün her yerde bizim için veri toplayan ve kaydeden, birçok yeni anlam çıkarabileceğimiz sensörler bulunmaktadır. İnterneti kullanırken ve sosyal medyada vakit geçirirken sürekli yeni veriler üretmekteyiz ve buna büyük veri denmektedir. Ayrıca herkesin erişemeyeceği ancak büyük miktarda veri üreten şirketler de bulunmaktadır (Bilik ve Aydın, 2018). Tüm bu yenilikler değerlendirilirken, özellikle müşteriler ve bazı finansal kuruluşların güven nedeniyle ekosisteme karşı temkinli davranması nedeniyle finansal siber saldırılar konusu da önemli görülmektedir (Aktürk, 2021). Hususiyetle türemiş ve taşınır değerlendirme işleri bulunan risklere karşı mücadele verebilmenin varyasyonları ve menkul kıymetleştirme işlemleri var olan risklerle baş edebilmenin metodlarını fazlalaştırarak daha akışkan ve yarışmacı sektörlerin meydana gelmesini takviye etmiştir. Bu bağlamda, 1980’li yılların başlarına denk gelen zaman diliminde türetilmiş çıktılarının firmaların riskle orantılı biçimde başa çıkabilmelerini ve modası geçmiş kanuni düzenlemelerin etkisiz duruma düşmesini sağlamıştır (Cömert ve Epstein, 2016).

2.5. Gelişim Dinamikleri

1970’li yılların sonlarına denk gelecek şekilde ve 1980’li yılların başlarında finansal pazarların sınırları arasında özgürleşme ve yeniden regüle olma faaliyetleri sayıcı azalma görülmeye başlamıştır. Farklı pazarların girişlerindeki maniler kaldırılmış ve girişimciler oluşan yeni pazar ortamında getiri elde etme oranını artırmak amacı güderek ve riskleri de hisseleştirmek maksadıyla hareket etme fırsatı yakalanmıştır (Kaplan, 1999). Eş zamanlı olarak da tüketim yapanların nüfussal oluşumu Fintech’lere edilen başvuruları göz önüne sermektedir. Teknolojiyle içli dışlı haldeki 18 ve 34 yaş aralığındaki ‘millenials’ şeklinde isimlendirilen tüketim yapan kitlesinin sayısında artış gözlenmesi Fintech pazarının büyüme göstermesi sonucunu doğurmuştur (Taştan, 2019).

2.5.1. Yasal Gelişmeler

Finansal sistemdeki bazı katı düzenlemeler Fintech girişimlerinin gelişimine engel teşkil etmektedir. Bu doğrultuda Fintech tarafından geliştirilen yenilikçi ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi için konuya özel kanun ve yönetmeliklerin geliştirilmesi gerekmektedir (Candemir, 2020). Büyük veri analitiği teknikleri, üretilen BT yazılımları kullanılarak depolama alanlarına sığamayan büyük ölçekli verilerin istatistiksel olarak anlamlı hale getirilmesini sağlar (Aktürk, 2021). Düzenlemeler çerçevesinde, halka açık ve/veya borsalarda işlem gören şirketler, faaliyetlerine ve gelişmelerine ilişkin yeni bilgileri belirli şekil ve dönemlerde yatırımcılara açıklamakla yükümlüdürler (Yılmaz, 2009). Fintech’lerde uygulanmak amacıyla direkt politikalar geliştirilmemiştir ancak kalkınma planı da dahil olacak şekilde pazarın devlet genelinde söz konusu olabilmesi özellikle İstanbul’da pazar olarak daha göze çarpar durumda olduğu ifade edilebilir (Özel Akgül, 2019).

1970’li yılların sonunda ve 1980’li yılların başında, özgür olma ve deregülasyon hareketleriyle birlikte finansal piyasalar arasındaki sınırlar daralmaya başlamıştır. Çeşitli pazarlara girişin önündeki engeller kaldırılmış ve yatırımcılar daha yüksek getiri ve risk paylaşımı için bu yeni pazarlara girme fırsatına kavuşmuştur (Kaplan, 1999). Son yıllarda, birçok düzenleyici, teknolojinin gücünü fark etti ve ilgili düzenleyici değişiklikler yoluyla Fintech’in benimsenmesini yaygınlaştırmaya yardımcı olmuştur. Bu gelişmeler de sektörün büyümesini etkin bir şekilde hızlandırmış ve önem kazanmıştır (Bulazar, 2021).

Finansal araçların vergi sonrası getirileri vergi kanunundan etkilendiğinde, mevcut yatırım araçlarını yeni düzenlemelere göre değiştirerek yeni finansal ürünler ortaya çıkmaktadır. Özellikle sermaye kazançlarının faiz ve temettü gelirleri üzerinden farklı şekilde vergilendirilmesi piyasa denge sürecini etkilemektedir (Özbek, 2017). Benzer bir bakış açısıyla, firmalar üzerindeki finansal kısıtlamaları ve yeni finansal araç ve uygulamaları azaltmayı amaçlayan bir teori, kısıtlamaların teşvik ettiği bir finansal inovasyon teorisi olarak ifade edilebilir (Cömert ve Epstein, 2016). Ancak teknolojik gelişmeler finans sektöründe geleneksel finansal modellere artan avantajlar sağlarken, finansal suç için yeni fırsatlar da açmış, para politikasında ve istikrarı sağlayan mevcut mekanizmalarda istikrarsızlık riskleri yaratmıştır (Bilik ve Aydın, 2018).

2.5.2. Demografik Yapı

Güçlü Fintech altyapılarına sahip ülkeler ve şirketler, veri toplama maliyetlerini azaltmak ve mevcut verileri gelecekteki olayları tahmin etmek için kullanmak için fırsatlar belirlemiştir (Aktürk, 2021). Öte yandan teknolojik gelişmeler bireylerin davranışlarını ve ihtiyaçlarını şekillendirmektedir. Yenilikçi, şüpheli, hızlı tüketen, sabırsız, görsel bilinçli, kendine güvenen, kendine güvenen, kişisel, Y Kuşağı olarak bilinen, teknolojiye ayak uyduran ve seçtikleri her ürün ve hizmetin teknoloji olmasını şart koşuyorlar (Candemir, 2020). Konuşma tanıma ve konuşma anlama yetenekleri sayesinde kişisel asistanlar hayatımıza girmeye başladı. Önümüzdeki yıllarda Siri ve Cortana daha akıllı ve daha işlevsel hale gelecek ve Y ve Z kuşağının ortak arkadaşları, günlük sohbet ortakları ve asistanları olacaktır (Bilik ve Aydın, 2018).

Bu arada, tüketici demografisi Fintech talebinin bir göstergesidir. 18-34 yaş arası, teknoloji ile iç içe olan “millennials” olarak bilinen tüketici grubunun artması, Fintech sektörünün büyümesine neden olmuştur (Taştan, 2019). Dünya ekonomisinin entegrasyonu hareketliliği artırdı ve mobil hizmetler çoğu insan için bir lüks değil, bir zorunluluk haline gelmiştir. Toplumdaki genç nesil, modern bilgi ve iletişim hizmetlerine hayran olmuştur (Yıldırım, 2019). Dünya çapında yaklaşık 2,5 milyar yetişkinin bir banka veya banka hesabına erişimi yoktur. Bu, 5 milyardan fazla insanın yaşadığı dünyanın herhangi bir yerinde, bazılarının insanların hafife aldığı finansal sistemin dışında olduğu anlamına gelmektedir (Durhan, 2021). Gelişimini

tamamlamış ülkelerin ekonomi alanında yapılacak yenilik tarzları uyarlandığı ve bu ülkelerde ekonomik yeniliklerin olumlu mu olumsuz mu etkiye girdiği, finansal pazarların dünya çapındaki yeri açısından merceğe alınması lüzumu olan mevzuları öncelikle tespit edilmelidir (Cömert ve Epstein, 2016).

2.5.3. Teknolojik Gelişmeler

Teknoloji alanındaki gelişmeler sayesinde yaratılan finansal yeniliklere üç örnek verilebilir. Bunlar; kredi kartları, menkul kıymetleştirme ve finansal piyasaların uluslararası haline getirilmesidir (Kaplan, 1999). Finans sektöründeki inovasyon süreci, özellikle finans sektörünün %95'ini oluşturan bankacılık sektöründe önemli avantajlar getirmiştir. Bilim ve teknolojinin gelişiminin bankacılık alanına adaptasyonu ile bankacılık alanında daha esnek ve hızlı çalışma alanları ortaya çıkmıştır. Özellikle 2000'li yılların başında dijitalleşmenin başlamasıyla birlikte müşterilerine zaman ve mekanla sınırlı olmayan ticaret fırsatları sunmaktadır. Bankalar internet bankacılığına ek olarak müşterilerine 7/24 işlem yapma (para çekme, başka bir hesaba para aktarma, hesap bilgilerini kontrol etme, ödeme yapma vb.) imkanı da sunmaktadır (Tekerek ve Değerli, 2020). Teknoloji alanında yaşanan gelişim hareketleri, bankacılık örgütlenmesinin de dünya çapında etkili olmasına destekte bulunmuştur. Teknolojik alanlarda yaşanan ileri doğru hareketler, maliyeti aşağı çekmesi ve finansal araç ve çıktıların yenilenmesini doğurmaktadır. Aynı zamanda finansal anlamda yeni başlamış hareketlerin, bu hareketlerin hizmete sunulmasını ve bilgiye erişimi basit hale getirmiştir (Özbek, 2017).

Fintech piyasasını direkt olarak etki altında bırakan beş teknoloji: Yapay Zeka ve Makine Öğrenimi, Uygulama Programlama Arayüzü Blockchain ve Quantum Bilişim. Fintech girişimleri, son teknolojiyi yoğun bir şekilde kullanarak müşterilerine yenilikçi ürün, hizmet ve iş modellerini sergilemeyi amaçlamaktadır (Taştan, 2019). Kullanıcıların internet üzerinden edindiği bir diğer bilgi türü ise deneyim olarak ifade edilebilir ve genellikle yüz yüze iletilmesi beklenen mesleki deneyim ve teknik bilgilerin çeşitli web sitelerinde paylaşıldığı görülmektedir (Özel Akgül, 2019). Fintech şirketlerinin verileri kolayca yorumlayıp saklamasını, kullanıcı dostu ürünler oluşturmalarını ve müşterilere kolayca ulaşmasını sağlayan veri depolama ve işleme, finans sektöründe hiç şüphesiz giderek daha önemli hale gelmiştir (Aktürk, 2021). Teknoloji alanında yapılan güncelleştirmeler bir taraftan da

ekonomik icatlardan beklenecek hareketsiz halde bekleyen kar oranını fazlalaştırarak ekonomik olarak güncellemeler yapılmasını özendirmektedir. Bu sebeple ekonomik icatlar ile teknoloji alanındaki icatlar içsel bazda kendi kendilerini belirlemektedir (Cömert ve Epstein, 2016).

Finansal inovasyonun temel amaçlarından biri, kanun ve yönetmeliklerin ve değişen yatırımcı profilinin şirketlere yüklediği maliyetleri azaltmak olup, çeşitli ülkelerdeki düzenlemeler ve döviz rejimlerinin yasal yaptırımları, kendilerine baskı yapan yatırımcıların yeni arayışlarına yol açmaktadır. Bu yeni arayış çabalarında bilgisayar ve iletişim teknolojisinin etkisi oldukça fazladır (Özbek, 2017). Sürekli gelişen iletişim araçları ile her potansiyel yatırımcı, kendi çevresinden, farklı toplum ve kültürlerden insanlarla etkileşime geçebilmektedir. Günümüzde en direkt ve etkili yöntem sosyal medyadır (Bilgiç, 2019).

Bu yarışa öncülük etmek isteyen finans kuruluşları, şirketlerinin özünde büyük veri, veri analitiği, yapay zeka, robo-danışmanlık, dağıtılmış kayıtlar, şifreleme, makine öğrenimi barındırmakta ve dijital uygulamalarıyla hem içeride hem de dışarıda ve şirket stratejik olarak etki yaratmaktadır (Bilik ve Aydın, 2018). ‘Fintek’ şeklinde tanım bulan teknolojik yenileşmelerin, yarışma modunu değişime uğratmak, verim oranını fazlalaştırmak, sunulan hizmetin kalitesini iyileştirmek, mahremiyeti ve güven ortamını temin etmek amacıyla getirilecek çözüm tarzlarının ne olduğu ve ne çeşit bir ekonomik konjektörde Fintech uygulamalarının kullanılabilir olması gerektiği bahis konusu yapılması oldukça önem taşımaktadır (Göçtürk, 2021).

Ekosistemdeki tüm oyuncular arasında gerekli olan sürekli iş birliği düzeyi göz önüne alındığında, bir Fintech ekosistemi oluşturmak ve beslemek zordur. Bu nedenle, Fintech ekosisteminin verimli çalışabilmesi için her katılımcının rolünü ve işbirliğinin faydalarını anlaması gerekir gerekliliktir (Candemir, 2020). Teknolojik gelişmeler, ödeme ve havale alanındaki mevcut modelleri iyileştirmiş ve daha önce mevcut olmayan yeni Fintech modellerini sahaya tanıtmıştır. Fintech’in ortaya çıkışı, kullanıcıların ödeme sürecini hız, kolaylık, verimlilik ve erişilebilirlik açısından yeni bir düzeye taşımasını sağlamıştır (Asadova, 2021). Elektronik ödeme araçları plastik kartlar (kredi kartları), akıllı kartlar, banka kartları, elektronik para, elektronik çekler ve elektronik cüzdanlar alt başlıkları altında incelenmektedir (Özbek, 2017). Günümüzde Fintech girişimleri de tıpkı bankalar gibi öne çıkmaya başlamıştır. Hatta

bazı bankalar şubelerini kapatmak ve çalışsınız bankacılığa geçmek için şimdiden altyapı oluşturmaya başlamıştır (Yıldırım, 2019). Fintech endüstrisinin gelişimi, finansal hizmetler pazarındaki rekabeti artırmaya ve daha yenilikçi, daha ucuz ve daha hızlı finansal hizmetlere erişimi olan son kullanıcılara mümkün olan en yüksek faydayı sağlamaya odaklanmaktadır (Göçtürk, 2021). Fintech'i doğrudan etkileyen ve büyümesini sağlayan beş teknoloji ekosistemi; yapay zeka, makine öğrenimi, uygulama programlama arayüzleri, blok zinciri ve kuantum hesaplama şeklinde öneminden ötürü yeniden özetleyebiliriz (Aktürk, 2021).

2.5.4. Ekonomik Gelişmeler

Dünyanın önemli sorunlarını büyük miktarda veri ve bulut tabanlı bilgi işlem gücü kullanarak yeni algoritmik yaklaşımlarla çözmeye çalışan ekiplerin sayısı artmaktadır. Bilgi işlem gücü eklenerek herhangi bir proje, hizmet, süreç veya iş modeli akıllı hale getirilebilir. Nesnelerin interneti, sosyal ağlar, büyük veri, mobil iletişim, bulut bilişim vb. kalkınma buna bir örnektir (Bilik ve Aydın, 2018). İşlem yapan taraflar arasında blok zinciri tabanlı bir defter; veri madenciliği, makine öğrenimi ve örüntü tanıma ve bilgi keşfi için yapay zeka gibi yenilikçi uygulamalar için yeni fırsatlar yaratan yeni teknolojiler ve işlem izleme için yeni kodlama özellikleri ile desteklenir (Göçtürk, 2021).

Girişimler için amaç, müşteri bulma ve müşteri doğrulama sürecinde müşterilerle birebir iletişim kurmak ve müşteri geri bildirimlerine dayalı olarak ürünle ilgili tüm sorunları çözmek ve piyasaya sunmaktır amaçlanmaktadır (Yıldırım, 2019). Bazen rekabet olur bazen iş birliği olur ama bu iki durum her ikisinin de sonucudur. Sürekli yeni uygulamaların ortaya çıktığı ve alanın çok yenilikçi olduğu söylenebilir (Özel Akgül, 2019). Büyük firmaların yenilikçi olma eğiliminin aksine, bazı araştırmacılar rekabet baskıları nedeniyle küçük firmaların daha yenilikçi olacağına işaret etmektedir (Cömert ve Epstein, 2016). Mühendislik, matematik/istatistik ve BİT mezunları teknoloji sektöründe yetenekli bir işgücünün potansiyel kaynağı olmasına karşın önemli olan konu, finansal uygulamalar için geliştirdikleri yazılımlardaki finans ve bankacılık bilgilerindeki yetersiz kalmalarıdır (Candemir, 2020).

2.6. Fintech Teknolojilerinin Kullanım Alanları

Fintech'te en fazla işin olduğu yer tartışmasız bankacılık sektörüdür. Bu değişime bakıldığında dikkat çeken geleneksel finansal hizmetler sektörü bankacılık,

sigortacılık ve varlık yönetimi olarak temsil edilebilir (Özel Akgül, 2019). Fintech, modern teknolojinin ve yeniliğin finansal hizmetler sektörüne ve finansal hizmetlerin dijitalleşmesine girdiği bir kavramdır. Bir iş modeli olarak Fintech, genellikle son derece yenilikçi, endüstri lideri ürünler ve hizmetler sunan teknoloji tabanlı finansal hizmetler şirketlerini kapsar (Asadova, 2021). Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık gibi önemli finans merkezlerinin de Fintech şirketlerinin en çok yatırım ve gelişimini çeken ülkeler olduğu görülmektedir. Fintech şirketleri için bankacılık ve ödeme sistemleri yoğunlaşma alanları iken sermaye piyasaları ve sigorta gibi diğer alanlarda yatırım ve yön artmaktadır. Aslında Asya'daki birçok ülke farklı alt sektörlerde Fintech bölgeleri olarak konumlanmaktadır (Bilik ve Aydın, 2018). En çok kullanılan Fintech hizmetleri; havale ve ödeme hizmetleri, sigorta hizmetleri, tasarruf ve yatırım hizmetleri, borç hizmetleri, finansal planlama hizmetleri şeklinde sıralanabilir (Samırkaş ve Yıldırım, 2021).

2.6.1. Müşteri Hizmetleri

Bu iş modellerinin dünya ekonomisine kazandırılması, bankaların bilgi teknolojilerine dayalı olarak müşterilere kolayca hizmet verebildiği bankacılık sistemine kolayca entegre edilebilmekte, müşteri ihtiyaçlarının dijital ortamda hızla karşılanabilmektedir (Aktürk, 2021). Bir ürünün ilk kullanıcıları olan yenilikçi tüketiciler, ürün hakkında geri bildirim sağlayarak onların gelişimine katkıda bulunur. Tüketicinin yeniliği kabul etmesi bir değeri temsil eder. Tüketimde yenilik potansiyeli yüksek tüketiciler belirlenerek tüm pazarlama çalışmaları onların istek ve ihtiyaçlarına göre gerçekleştirilebilir (Samırkaş ve Yıldırım, 2021). 2008 bankacılık bunalımının ardından teknoloji hızlı bir gelişme göstermiş ve tüketicilerin finansal işlemleri yürütme biçimleri değişmiştir. Bankalar, müşterilerine daha iyi ürün ve hizmetler sunmak ve müşteri memnuniyetini artırmak için yeni teknolojilere yatırım yapmakta ve bunları kullanmaktadır (Taştan, 2019).

Finansal hizmet sağlayıcıların kârlarının bir kısmını kaybetmeler bile, bu yeni sistemlerin verimliliği nedeniyle müşterilerle nihai arayüz olmaya devam edeceklerine ve faaliyet alanlarını genişleteceklerine inanılmaktadır (Göçtürk, 2021). Tarihsel olarak, teknoloji geliştikçe, finansal kurumlar bu fikirleri ürün veya hizmetlere çevirebilmek için nispeten hızlı hareket etmişlerdir. Müşterilerine daha iyi hizmet verebilmek için yenilikçi fikirleri kolayca uyarlamışlardır (Yıldırım, 2019).

Aynı zamanda ev ve ofis bankacılığı sayesinde; müşterilerin yaptığı işlemleri görüntüleyebilmekte, banka hesaplarına para transfer edebilmekte, müşteri hesaplarından bankalara düzenli ödeme talimatı verebilmekte, çek ve hesap ekstrelerini, kredi limitlerini görüntüleyebilmekte, bankalara mesaj gönderebilmekte ve seçim yapabilmektedir. Bankanın sunduğu diğer tüm hizmetlere ekrandan bakılarak yapılmaktadır (Özbek, 2017). Fintech endüstrilerinin kişisel düzeyde kullananlar açısından sunduğu yararlar sayılacak olursa kullananların satın alan merkezli hizmet alımı, hareket özgürlüklerinin fazlalaşması ve krediye nispeten basit ve hızlıca ulaşabiliyor olma durumları misal verilebilir (Özel Akgül, 2019).

Yenilikçi finansal teknolojileri, sınırlı bir süre açık kaldıkları sürece, sınırlı kullanıcıların kamu denetimi altında test etmelerine izin verecek çeşitli hükümler sağlamak, işletmeleri ve finans kuruluşlarını hızlandıracak ve katma değer yaratabilecek ürünlerin oluşturulmasına ve test edilmesine olanak sağlayacaktır (Bilik ve Aydın, 2018). Bankalar, müşterilerine daha iyi ürün ve hizmetler sunmak ve müşteri memnuniyetini artırmak için yeni teknolojilere yatırım yapma ve bunlardan yararlanma eğilimindedir göstermektedir (Özel Akgül, 2019). Fintech'lere, özellikle müşteri ihtiyaçlarına ve ödeme sistemlerine odaklananlara çok fazla yatırım yapıldığı görülmektedir. Bu yatırımların en önemli özelliği ve ortak noktası, müşteri davranışlarını değiştirmeye odaklanmış, alanında uzman kişiler tarafından uygulanmış olmasıdır (Aktürk, 2021).

2.6.2. Alım Satım ve Sonrası İşlemler

Müşterilerden doğrulanmış ürün geri bildirimi almak için, geçerli bir ürün gerçekten minimal, uygulanabilir ve ürün olmalıdır. Minimal; müşteriye mümkün olan en az çabayla değer sunabilmek anlamına gelir. Uygulanabilir; bitmiş ürüne mümkün olduğunca yakın bir deneyim sağlaması gerektiği, ürün olarak müşterilerle bir tür iletişimi içermesi gerektiği anlamına gelir (Yıldırım, 2019). Çoğu piyasa katılımcısı entelektüel olarak birbirine bağlıdır. Fintech ile piyasadaki tüketicilere daha hızlı, ekonomik, kişiselleştirilmiş, kapsayıcı, esnek, şeffaf ve kaliteli finansal hizmetler sunmaktadırlar (Kayalı, 2018).

Block zincir teknolojisinin sunduğu yüksek güvenlik, hızlı işlem yapma, kesintisiz otomatik süreçler ve uygun maliyetler gibi avantajlar nedeniyle geleneksel sözleşmelere göre daha verimli bir yöntem olarak görülmektedir. Sözleşmeden doğan

borçlu Fintech’lerin mevcut kredi ortamının gerçek etkisini tanımlaması ve kavraması zorunludur (Taştan, 2019). Finansal kurumlar, riskten kaçındıkları ve likiditeyi sürdürmeye daha istekli oldukları resesyon ve resesyonlardan ziyade büyüme zamanlarında yeni uygulamalar konusunda daha heveslidir (Özbek, 2017).

Fintech, bankaların, sigorta şirketlerinin ve varlık yöneticilerinin alışık olduğu dünyayı değiştiren riskleri beraberinde getiren risk sermayesi yatırımcıları ve kurumsal yatırımcılardan önemli miktarda yatırım almaya başlamıştır (Yıldırım, 2019). Endüstri, tarım, sağlık, ulaşım, bilim, ekonomi, pazarlama, muhasebe, finans, siyaset, sosyoloji, psikoloji ve hizmet sektörü gibi daha birçok alan “büyük veri”nin yarattığı fırsatlardan faydalanabilmektedir (Bilik ve Aydın, 2018). Yaşadığımız son yirmi yılda, borsanın ülke ekonomisindeki önemi giderek artmıştır. Aynı dönemde, siyasi ve ekonomik entegrasyon, iletişim teknolojisinin hızlı gelişimi, küresel sermaye kontrollerinin serbestleşmesi ve finansal yenilikler nedeniyle uluslararası finansal piyasalar arasındaki etkileşim de önemli ölçüde artmıştır. Bu durum, ülke ekonomisinin dış borsalarda daha sık ve şiddetli bir türbülansa maruz kalmasına neden olmuştur (Arslan, 2006). Sistemik risk; piyasadaki tüm finansal varlıkların fiyatlarını aynı anda etkileyen faktörlerden kaynaklanmaktadır. Sistemik risk kaynakları, ekonomik, politik ve sosyal çevredeki değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Faiz oranı riski, enflasyon riski ve piyasa riski, sistemik risk kaynaklarına örnektir. Başka bir ifadeyle sistem dahilinde bulunmayan risk, mevcuttaki bütün riskin ticari oluşuma ya da ticari oluşumun da dahil olduğu sektöre has bölümü olmaktadır. Sistemli baş göstermeyen risklere; finansal riskler, faaliyet riskleri, yönetim riskleri gösterilebilir (Candemir, 2020).

3. YATIRIMCI DAVRANIŞLARI

3.1. Yatırımcı Davranışını Etkileyen Faktörler

Teknolojik değişimlere paralel olarak geliştirilen yeni ödeme sistemleri ile ekonomik aktörler uluslararası ödemeleri daha hızlı yaparken risk ve maliyetleri azaltabilmekte ve bu hizmetleri sunan kuruluşlar da kar elde edebilmektedir (Özbek, 2017). Siyaset ve ekonomi iç içe kavramlar olduğundan, yurt içi ve yurt dışındaki siyasi gelişmelerin ekonomiye yansıdığı söylendiği için siyasi faktörler yatırımcıların dikkate aldığı temel unsurlardan biridir (Yılmaz, 2009). Yatırımcı haklarının korunmasına yönelik yasal bir altyapının varlığı, yatırımcı belirsizliğine ve risk algısına olumlu katkı sağlamaktadır (Tağtekin, 2016).

3.1.1. Ekonomik Faktörler

Bir ülkenin yatırım ortamının sağlığı ve güvenilirliği, o ülke ekonomisinin sağlıklı işleyişi ile yakından ilgilidir. Küresel ekonomiye ve yatırımın yapıldığı ülkenin ekonomisine ilişkin göstergeler, yatırımcı davranışına yön veren önemli faktörlerden biridir (Tağtekin, 2016). Toplam fiyatlar, gayri safi milli hasıla, devlet harcamaları, para arzı, faiz oranları, döviz kurları ve kurumlar vergilerindeki değişiklikler, sermaye piyasalarını etkileyen ve yatırımcıları çeken veya dikkatini dağıtan faktörler arasındadır (Candemir, 2020). Türk yatırımcıların kararlarını etkileyen faktörler arasında şirketlerin mali durumlarına ilişkin veriler ve makroekonomik göstergeler yer almaktadır (Yılmaz, 2009). Bireysel yatırımcıların kararları, önyargılardan ve psikolojik eğilimlerden derinden etkilenmektedir. Beklenen fayda teorisi ise riskli seçenekler arasından seçim yapma sorununu ve ekonomik aktörlerin belirsiz bir ortamda nasıl karar vermesi gerektiğini değerlendirmek için normatif bir standart modeldir (Atak ve Kutukız, 2021). Bu faktörlerin artması veya azalması, sermaye piyasalarını ve yatırımcı davranışlarını, hisse senedi fiyatlarında neden oldukları değişimlerle eş zamanlı olarak iki şekilde etkilemektedir. Bu faktörlerin ya hisse senedi fiyatlarını olumlu etkileyerek yatırım isteğini artırdığı ya da hisse senedi fiyatlarını düşürerek ters etki yaptığı söylenmektedir (Yılmaz, 2009).

Yaşanan finansal kriz sonrası bankacılık sektörüne uygulanan yasa ve yönetmeliklere uyum ve yeni teknoloji şirketleri veya büyük bankalarla kurulan ilişkilerin üreticiler tarafından değişikliğe gidilmesine yol açması, müşteri deneyiminin önemini daha da artırmıştır. Bankalar, start-up teknoloji şirketlerinin sunduğu ürün ve hizmetleri

piyasa rekabet gücü olarak görmeye başlamışlardır (Yıldırım, 2019). Öte yandan, ekonomik aktörler uluslararası ödemeleri daha hızlı yapabilmekte, risk ve maliyetleri azaltabilir ve bu teknolojik değişiklikler yeni ödeme sistemleri geliştirdiğinden bu hizmetleri sunan kuruluşlar da kar elde edebilmektedir (Özbek, 2017). Nispeten fazla getiri arayan yatırımcılar daha riskli yatırım stratejilerini tercih ederken, ihtiyatlı yatırımcılar daha düşük oranlarda borçlanmayı tercih etmektedir. Bu sayede yatırımcılar portföylerini istedikleri gibi şekillendirebilmektedir. Bu platformlar, farklı risk gruplarından portföy oluşturma imkanı sağlayarak yatırımcılara risk yönetimi ve gelir maksimizasyonu için çeşitli fırsatlar sunmaktadır (Asadova, 2021). Bu duruma göre piyasada ilk hareket eden olmanın avantajı yüksek aracılık fiyatlarıdır ancak rakip firma sayısı arttıkça bu avantaj giderek ortadan kalkmaktadır (Cömert ve Epstein, 2016).

3.1.2. Siyasal Faktörler

Ekonomideki ve finansal piyasalardaki siyasi gelişmelerin etkisi yatırımcı davranışlarını etkilemektedir. Bunun bir örneği, savaş veya savunmaya yönelik kamu harcamalarındaki değişikliklerin hisse senedi fiyatlarını etkileyebileceği ve sermaye piyasalarına yatırım yapma kararlarını etkileyebileceğidir (Yılmaz, 2009). Siyaset ve ekonomi iç içe kavramlar olduğundan, yurt içi ve yurt dışındaki siyasi gelişmeler ekonomiye yansıdığı için siyasi faktörler yatırımcıların dikkate aldığı temel unsurlardan biridir. Ulusal, bölgesel ve uluslararası siyasi koşulların piyasayı etkilediği bilinmektedir. Siyasi istikrar veya siyasi belirsizlik ve güvensizlik, bir ülkede seçim yılları, beklenmedik savaş veya askeri müdahale, terör olayları, iç veya dış politika gerilimleri, siyasi ve diplomatik krizler ekonomiye olumlu veya olumsuz şekilde yansır (Yalçın, 2022).

Ekonomi ve siyaset iç içe ve etkileşim içinde olan iki alandır. Ülkenin siyasi istikrarı ve alınan siyasi kararlar ekonomi ile yakından bağlantılı olduğundan yatırımcılar siyasi gelişmeleri takip ederek ve kararlarını gelişmeler ışığında gözden geçirerek pozisyon alırlar (Tağtekin, 2016). Bir yatırımcının bir yatırım kararında belirsizlik altında olası eylemleri değerlendirmeye çalışma olasılığının yüzdesidir (Şenbayram, 2019b). Dünya ve ülke ekonomisindeki dalgalanmalara rağmen Türk bankacılık ve finans sektörü gücünü korumakta ve Fintech sektörünün en önemli itici gücünü oluşturmaktadır. Ülke nüfusunun internet kullanım alışkanlıkları, sektöre yapılan

yatırımların artması, güçlü bir finans ve bankacılık sektörünün varlığının yanı sıra politika açısından bu yönde yeni kararlar ve değişiklikler gösterilebilir (Özel Akgül, 2019).

Politika yapan pozisyonundakiler ayrıca borsalar arasındaki korelasyondan da endişe duymaktadır. Ancak bu ilişki, politika yapıcılara küresel finansal sistemin istikrarını sağlamak için bilgi sağlar. Uluslararası piyasalardaki gelişmelere paralel olarak para politikası da oluşturulmuştur (Arslan, 2006). Bugün hükümetler ve düzenleyiciler Fintech endüstrisini finansal hizmetlerin bir evrimi olarak görmekte ve aktif olarak desteklemektedir (Özel Akgül, 2019). Bu sayede girişimciler planladıkları yatırımları aldıkları kararlara göre değerlendirebilmekte ve ürettikleri teknolojileri yurt içi veya küresel pazarlarda satarak bütünleştirmeye çalışabilmektedirler (Aktürk, 2021).

3.1.3. Hukuki Faktörler

Yatırımcı haklarının korunmasına yönelik yasal bir altyapının varlığı, yatırımcı belirsizliğine ve risk algısına olumlu katkı sağlamaktadır. Sermaye Piyasası Komisyonu, Bankacılık Denetleme Kurumu, Maliye Bakanlığı Mali Sektör İlişkileri Bakan Yardımcısı ve Devlet Döviz İdaresi vb. bu tür düzenleyicilerin varlığı finansal piyasalarda yatırımcı güveninin sağlanması açısından oldukça önemlidir (Tağtekin, 2016). Hukuki hükümler içeren sözleşmeler; iki veya daha fazla katılımcının kararlarını bir vaatle açıkladıkları, sonucu yasal hükümlere bağlı olan belgelerdir. Akıllı sözleşme; bir işlem sonrasında konusu olan bir katılımcının taahhütlerini kabul eden, takip eden ve yerine getiren sözleşmedir (Bulazar, 2021). Uluslararası ilke ve kurallar mevzuatındaki hükümler, finansal piyasaların işleyişine olumlu katkıları nedeniyle yatırımcı davranışlarını şekillendirmektedir. Bu düzenlemelerle, daha etkin, şeffaf ve güvenli denetime açık bir piyasa yapısı oluşturularak yatırımcıların yetersiz veya yanıltıcı bilgiden ve manipülatif faaliyetlerden korunması amaçlanmaktadır (Yılmaz, 2009).

Uluslararası ilke ve kurallara ilişkin hükümler; finansal piyasaların işleyişine olumlu katkı sağlamak, yatırımcı davranışlarını şekillendirmek ve etkin piyasa sorunlarına neden olan unsurlarla mücadele etmek üzere tasarlanmıştır (Yılmaz, 2009). Özellikle, faiz ve temettü getirilerinin ve sermaye kazançlarının farklı vergilendirilmesi, piyasa dengesi sürecini etkilemektedir (Kaplan, 1999). Avrupa Komisyonu tarafından uygulanan “Ödeme Hizmetleri Yönetmeliği” kapsamında AB

lkelerinde faaliyet gösteren banka ve finans kuruluşları, sistemlerini nc taraf şirketlere açmakla yükümlüdür (Taştan, 2019). Firmalar mevcut kısıtlara göre amaç fonksiyonunu maksimize etmeye çalışırken, kısıtlara baēlı kalmanın maliyeti arttıkça firmanın yeni finansal ürünlere eēilimi de artacaktır (zbek, 2017).

Korumalı alan sistemi, yenilikçi uygulamaların uygulanmasında uzun bir yasama sürecini engellemektedir. Bu uygulamalarda çok maliyetli olabilecek ürün ve iş modelleri düşük maliyetle gerçek zamanlı olarak test edilebilmektedir (zel Akgül, 2019). Analistlerin elde ettikleri menkul kıymet bilgilerine dayalı yorumlarının etkisi araştırılmış ve analistlere göre, ilgili haber kaynaklarına dayanılarak farklı deēerlendirmeler yapmak için farklı teknik ve yöntemlerin kullanılmasıyla farklı yorumlanmış ve böylelikle al-sat şeklinde piyasaya yansımıştır (Yılmaz, 2009).

3.1.4. Sosyo Kültürel Faktörler

2014 verilerine göre gelişmekte olan ülkelerde yaşayan yetişkinlerin yaklaşık %80'inin cep telefonu abonelik hizmeti bulunmaktadır. Bu, şu anda bankada olmayan çok sayıda kişinin cep telefonları aracılıēıyla finansal hizmetlere eriřebildiēi anlamına gelmektedir (Durhan, 2021). İnsanlar dikkatsiz oldukları için takımda ortaya çıkan fikirlere daha fazla dikkat ederler. Grup yeleri genellikle toplumsal bilinçte oluşmayan gerçekleri ve olayları hatırlamazlar (Yılmaz, 2009). Finansal okuryazarlıēın düşük olduēu toplumlarda bireyler bilinçsizce tüketirler. Akılsızca tüketen bireylerden oluşan bir toplumda yatırım düşüktür. Bu tür toplumlar zamanla rekabet avantajlarını kaybederek tüketim açısından dışa baēımlı hale gelirler (Ceylan, 2020). Yatırım tercihleri, yatırımcı davranışı ve piyasa gelişme seviyeleri ülkeden ülkeye farklılık gösterirken, ülkeler içindeki farklı sosyal gruplar arasında da farklılık göstermektedir (Taētekin, 2016). Özellikle sosyoloji ve kültürel antropoloji alanlarında yapılan sosyal bilim araştırmaları, insanların çevrelerinde olup bitenleri algılarken ve deēerlendirirken içinde yaşadıkları toplumun kültürel deēerlerinden etkilendiēini göstermektedir. İçinde yaşadıkları toplumun deēerleri, sembolleri ve düşünce kalıpları bireylerin davranışlarını etkiler. Yatırımcılar arasındaki ilişkinin yatırım kararlarını etkilediēini göstermek, onların sürü zihniyetiyle de açıklanabilir. Bazen borsada görülen aşırı tepki ya da tam tersi düşük tepki, yatırımcıların toplumsal algılardan etkilenmesinden kaynaklanmaktadır (Yılmaz, 2009).

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle kentler, daha fazla emek ve sermaye çekmek için çeşitli politikalar formüle etmek amacıyla küresel kent imajını şekillendirmeye çalışmaktadır. Finans, bu imaj yarışmasında vazgeçilmez sektörlerden biri olmuştur (Özel Akgül, 2019). Büyük şirketlerde olduğu gibi katı bir hiyerarşi yoktur. Çalışanları güçlendirir ve değer katar. Girişimcilik kültürü dinamik ve enerjiktir ve çalışanlar genç bir ruha sahiptir. Dünya devi Amazon, kurulduğu günden bu yana çalışanlarına girişimci ruhundan vazgeçmemeyi aşılamaktadır. Girişimcilik kültürü, günümüzde birçok işletmenin yöneldiği örgüt kültürü haline gelmiştir (Yıldırım, 2019).

3.1.5. Psikolojik Faktörler

Psikoloji, dikkat, algı, öğrenme, problem çözme, zeka, hafıza vb. bilişsel psikoloji, çeşitli bilgi işlem süreçlerini inceleyen dal olarak tanımlanan ana başlıkları şöyledir (Yılmaz, 2009).

- Aşırı güven
- Son derece iyimser,
- Pişmanlıktan kaçınma,
- Geri görüş önyargısı,
- Kullanılabilirlik kısayolları,
- Temsili kısayollar,
- Referans kısayolları,
- Belirsizlikten kaçınma,
- Bilişsel çelişkiler,
- Hedonik düzeltme,
- Optimizasyon ve otokontrol problemleri,
- Yanlış çağrışımlar,
- Psikolojik muhasebe,
- Yatırımcı duyarlılığı,
- Uygunluk.

Yatırımcılar karar verirken bir dizi davranışı takip etme eğilimindedir. İlk olarak, karşılaşılan durum değerlendirilir ve analiz edilir. Değerlendirme sonuçlarına göre en uygun alternatif seçilir ve tüm süreç sonucunda yatırım yapılıp yapılmayacağına karar verilir. Karar verme sürecinde karşılaşılan zorluklarla karşılaşan bireyler,

geleneksel finans teorisinde matematiksel modeller ve istatistikler kullanmak yerine psikolojik önyargıların oluşturduğu psikolojik kısa yolları kullanmaktadır (Atak ve Kutukız, 2021). Finansal piyasalarda yatırım kararları da bilişsel kısa yollar kullanılarak yatırımcılar tarafından alınmaktadır. Bu bilişsel önyargılara ek olarak, yatırımcılar karar verirken duygulardan da büyük ölçüde etkilenmektedir (Yılmaz, 2009).

Piyasa oynaklığının ve belirsizliğin hakim olduğu dönemlerde, yatırımcıların risk algısı ve karar verme süreçlerinde psikolojik faktörlerin ve önyargıların önemli bir rol oynadığı tespit edilmiş ve bu amaçla modeller oluşturulmuştur (Tağtekin, 2016). Bireylerin karar verirken rasyonel davranamayabilecekleri, önyargılarının, sezgilerinin, zevklerinin ve tercihlerinin karar verme sürecinde geçerli olabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu nedenle teori, bireylerin karar verirken rasyonel davranışlar sergiledikleri varsayımından hareket etmez; hatalı sezgiler veya tercihler nedeniyle bireylerin tam olarak rasyonel olamayacaklarını savunur (Aydın ve Ağan, 2016). Amacı, insanların ekonomiye yönelik algılarını olumlu yönde değiştirmek ve yatırımcıların zihnindeki psikolojik ve sosyal olgularla etkin bir şekilde mücadele etmek olmalıdır (Bilgiç, 2019).

3.1.6. Bilgi Kaynakları

Yatırımcıların ticari faaliyetler hakkında yeterli ve sağlıklı bilgi edinememesi ve açıklanan bilgilerin piyasaya iletilmesinde yaşanan tutarsızlıkların, sağlıklı piyasa fiyatlarının oluşmasına katkı sağladığı bilinmektedir. Piyasada spekülasyon fiyat hareketlerinin oluşması da bununla ilgilidir. Elde edilen bilgiler yetersiz, eksik, gecikmeli (piyasa yanıltıcı) ise, yatırımcılar duruma farklı bakabilir ve yanlış kararlar verebilir. Bu bakımdan mesleki bilgilerin doğruluğu ve tarafsızlığı çok önemlidir (Yılmaz, 2009). Birçok yatırımcı, medya mensuplarının sözlerini, beden dilini ve duygusal sinyallerini gözlemleyerek yatırım çemberini bilinçsizce gözlemler ve bu sözlü olmayan iletişimler piyasanın nabzını yansıtır. Bu tür sözsüz iletişimin dezavantajı, birbirleriyle sıklıkla iletişim kuran kişilerin aynı şekilde düşünme ve davranma eğiliminde olmalarıdır (Tağtekin, 2016). Data yaratımı bilim ve bilimsel kaide ve metotların uygulanıyor olmasına bağlıdır; bilgi zaman dilimleri fazla resmi şekilde örgütlenir ve nihayet olarak raporlarda, dijital dosyalarda veya patent açıklamalarında belgelenmeye meyilli haldedir (Özel Akgül, 2019).

Yatırım yapanlar, yatırımları hakkında karar verirken karmaşık, uzun ve analitik süreçleri takip etmek yerine daha basit yaklaşımları tercih ederler. Bu nedenle, daha aşina oldukları ve bildikleri hisse senetlerine yatırım yaparak iyi bir şirketi iyi bir yatırım olarak temsil etme eğilimindedirler. Burada bir şirketin iyi özellikleri, yatırımcılar tarafından iyi bir yatırım kararının kısa yolu olarak görülmektedir (Aydın ve Ağan, 2016). Süreç, ürün ve hizmet eğitimi verecek sektör deneyimi olan yüksek öğretim seviyesindeki öğretim elemanlarının seçilmesi, öğrencilerin Fintech farkındalığını artıracak ve Fintech ekosistemine katkı sağlayacak işgücünün yetiştirilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca sektör çalışanlarının verilen eğitimlerden faydalanmasının sağlanması ekosistemdeki işgücünün kalitesini artıracaktır (Candemir, 2020). Teknolojinin gelişmesi, yurtiçi ve uluslararası rekabetin hızlanması, işletmeler için verimliliğin önemini artırmıştır. İşletmelerin verimli halde çalışmalarında güven duyulan, doğru ve zamanlama olarak uygun olan bilginin yeri ve ne derece önemli olacağı azımsanamaz (Bekçi ve Alkan, 2007).

Finansal yeniliği ölçmek için kullanılan göstergeler genellikle literatürde reel sektör için kullanılanlara benzerdir. İmalatta inovasyon üzerine ilk uygulamalı araştırma, bir gösterge olarak Ar-Ge harcamalarını kullanmıştır (Cömert ve Epstein, 2016). Zeka, yaygın olarak karmaşık sorunları çözmek için bilgiye sahip olma yeteneği olarak kabul edilir. Yakın gelecekte, akıllı makineler birçok alanda insan yeteneklerinin yerini alacaktır. Yapay zeka, nesneler hakkında bilgi toplayabilen, bunlarla iletişim kurabilen, işleyebilen ve algılayabilen akıllı makinelerle yazılımların araştırılması ve geliştirilmesidir. Yapay zeka, hesaplamaya odaklandığı için psikolojiden farklıdır ve algı, akıl yürütme ve eylemi vurguladığı için bilgisayar biliminden farklıdır (Yıldırım, 2019). Finansal kurumların finansal sistemin yapısını içsel olarak belirleyen modelleri kullanarak, sermayenin etkin dağılımını kolaylaştırabileceğini ve yeni yatırım projeleri hakkında bilgi vererek büyümeyi etkileyebileceğini iddia etti etmektedir (Cömert ve Epstein, 2016). Piyasalar web sitesinde kendilerine sunulan finansal araçlara ilişkin bilgiler, yatırımlarının yönünü belirlemelerine yardımcı olabileceği gibi, piyasaya fon transferine de önemli katkı sağlayabilir. Bu açıdan bakıldığında, bireysel yatırımcıların temel finansal kararları alabilmeleri için yeterli finansal bilgiye sahip olmaları gerekmektedir (Ceylan, 2020). Fintech, kullandıkları teknoloji ve ürettikleri ürünler nedeniyle bir işlemde yer alan tüm taraflar için maliyetleri düşürür. Büyük verilerin toplanmasında ve

kullanılmasında ölçek ekonomilerini kolaylaştırır. Ayrıca, daha ucuz, daha güvenli bilgi aktarımı sağlar ve doğrulama maliyetlerini azaltır (Aktürk, 2021).

3.2. Yatırımcı Davranışlarında Finansal Okuryazarlık, Risk Tercihi ve Bilişsel Yetenekler

Başlangıçta bir pazar ihtiyacını karşılamak için tasarlanmış yenilikçi bir ürün, süreç veya hizmet sağlayan yeni kurulmuş ve hızla büyüyen bir organizasyondur. Her dönemde olduğu gibi bu dönemde de yeni kurumlar ortaya çıkmaya devam etmektedir. Bazı kurumlar bankaların mevcut imkan ve sistemlerini iyileştirmeye odaklanmaktadır. Bazı kurumlar ezici bir avantaj sağlamaya çalışmak için bankaları rakip olarak seçmektedir. Bankalar ise erişimi kolaylaştırmıştır. Bankaların mevcut sistemlerinden bazıları kendilerine yeni pazarlar oluşturmuş ve finansal kuruluşlarla rekabeti düşünmeden bunu hedef seçmişlerdir (Aktürk, 2021). Amacı, sahip olduğu değeri korumak ve ek getiriler elde etmektir. Yatırım kararları verirken göz önünde bulundurulması gereken en önemli iki faktör, beklenen getiriler ve algılanan risk seviyeleridir (Tağtekin, 2016). Bütün bunlarla beraber, finansal okuryazar olmakla ne çeşit yatırım kararları alındığı arasında güçlü korelasyon olduğu ve yatırım kararına etki eden en güçlü etmenin dini değerler olduğu sabit bulunmuştur (Akdağ, Saban, Uygurtürk ve Genç, 2019).

Finansal okuryazarlık alanındaki araştırmalar, kişilerin varlıklarını, bütçelerini, gelir ve gider tablolarını, günlük harcamalarını ve yatırım amaçlı kazandıkları parayı yönetmelerine yardımcı olmayı ve ulusal karar organlarında faaliyet gösteren politikacılara alternatif çözümler sunmayı amaçlamaktadır (Ceylan, 2020). Aşırı güven, yatırımcıların bilgilerinin doğruluğunu yanlış yorumlamalarına ve mevcut bilgileri analiz ederken becerilerini abartmalarına neden olabilir. Davranışsal Finans; psikoloji, sosyoloji, sosyal psikoloji ve antropolojiden bireysel davranışla ilgili teorilerden yararlanarak finansal piyasaların davranışını anlamaya çalışır. Bu dört sosyal bilimden türetilen ilkelere dayalı olarak finansal piyasa davranışına ilişkin bilgileri değerlendirir (Aydın ve Ağan, 2016). Finansal davranış kavramına ilişkin genel bir sonuç varsa, bunu “fonların nerede kullanılacağına hesaplanması, kullanılan fonların kayıt altına alınması, sabit ücretlerin gözden geçirilmesi ve yapılan her işlemin kayıt altına alınması” olarak tanımlamaktadır. Finansal sisteme olumlu katkı sağlamak amacıyla, Türkiye’nin ilk finansal eğitim STK’sı olan

Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER), Kasım 2012’de kurulmuştur (Bayındırlı, 2020). Bilgili kullanıcı olduğunu iddia edenin bir finansal raporda ihtiyaç duyduğu bilgileri seçme ve bu bilgilere dayanarak tutarlı kararlar verme yeteneğine sahip olduğu genel olarak kabul edilmektedir (Bekçi ve Alkan, 2007). Finansal teknoloji ürünlerinin ortaya çıkmasında yazılım teknolojisi konusunda deneyimli işgücünün önemi yadsınamaz. İş analisti tarafından hazırlanan analize göre gereksinimleri yazılım koduna çeviren mühendisler, ürünü nihai hale getiren en önemli işgücü kaynaklarıdır. Fintech’lerin en büyük avantajı genç ve nitelikli mühendislik kadrosudur (Candemir, 2020).

Gelişmiş finansal bilgiye dayalı yatırım kararlarının, kaynakların daha verimli dağılımını ve bilinçli risk-ödül dengesini kolaylaştırması beklenmektedir. Bu durum potansiyel büyüme oranlarının yükselmesine, ekonomik oynaklığın azalmasına ve uzun vadeli finansal istikrara katkı sağlamaktadır (Aydoğan, 2020). Bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte makro ve mikro düzeydeki ekonomik aktörlerin bilgi edinmeleri kolaylaşmıştır. İşletmeler bu gelişmelerden maksimum fayda sağlamaya çalışırken, teknolojiye erişimi olan işletmeler için verimlilik ve toplam çıktıda önemli bir artış gözlemlenmiştir (Özbek, 2017). Finansal açıdan risk, bir ekonomik birimin aldığı bir karar sonucunda, beklenen getirileri olumlu veya olumsuz etkileyebilecek bir durumun ortaya çıkma olasılığı olarak yorumlanır. Belirsizlik durumunda, alternatiflerde gelecekteki olayların olasılık dağılımı hakkında bilgi yoktur. Belirsizlik öznel olasılıkları ifade ederken, risk durumları olayların gerçekleşmesine ilişkin nesnel olasılıkları ifade eder (Yürekli, 2019). İktisat ve finans teorisi genel olarak politika yapıcıların yatırım kararı vermeden önce yatırım yapılacak varlıklarla ilgili tüm bilgilere sahip olduklarını ve bu bilgileri doğru bir şekilde değerlendirerek karar aldıklarını savunur (Tağtekin, 2016). Yatırımcılar karar verirken bilgi asimetrisi, merkezi olmayan piyasa etkinliği ve diğer faktörlerle karşı karşıya kalırlar. Manipülasyon, içeriden öğrenenlerin ticareti, spekülasyon vb. haksız ve hukuka aykırı uygulamalar, belirsiz bir ortamda doğru karar vermeye çalışan yatırımcıların doğru karar vermesini zorlaştırmakta ve finansal piyasalarda güvensizliğe yol açmaktadır (Yılmaz, 2009).

4. FİNANSAL TEKNOLOJİDEKİ (FİNTECHDEKİ) GELİŞMELERİN YATIRIMCI DAVRANIŞLARINA ETKİSİ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ

4.1. Giriş

Küresel mortgage krizinin ardından daha baskın hale gelen ve hızlanan finansal teknolojinin yakın vadede finansal piyasalarda önemli bir oyuncu olması beklenmektedir. Finansal teknoloji, sadece bankalara yardımcı olan bir teknolojiden, hayatın her alanını kapsayan, banka hesabı olmayan kitlelere bile fayda sağlayan uygulamalara evrilmiştir. Birçok farklı alanda küçük hamlelerin büyük dalgalara neden olduğu bir dizi fırsat gibi görünmektedir. Fintech, birçok şubeyi, farklı programları ve daha da önemlisi yeni nesil teknolojileri merkezileştirerek sunduğu alternatif hizmet/ürün yaklaşımıyla geleneksel ve hantal bankacılık yapılarının dönüşümüne yön vermektedir. Bu doğrultuda “Finansal teknolojideki (Fintechdeki) gelişmelerin yatırımcı davranışlarına etkisi ne düzeydedir?” sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Finans sektöründeki değişiklikler bireylere çeşitli fırsatlar sunmaktadır ancak finansal ürün ve hizmetlerin artan karmaşıklığını anlamadaki zorluklar nedeniyle bireyler ek risklerle karşı karşıya da kalmaktadır. Bireyler finansal okuryazarlık düzeyini artırarak finansal gelişmeleri takip edebilir ve anlayabilirler. Bankacılık, sigortacılık, yatırım, döviz ve varlık yönetimi konularında eğitilmiş ve bilgili, sağlam finansal okuryazarlığa sahip kişiler bilinçli tüketicilerdir. Bu tezin amacı, finansal teknolojideki (Fintechdeki) gelişmelerin yatırımcı davranışlarına etkisini belirlemektir.

İktisat disiplini, 21. yüzyıldaki sosyal ve ekonomik olaylar üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuş, dünya ülkelerini derinden etkilemiş ve son yıllarda giderek daha fazla tartışılan bir konu haline gelmiştir. Ekonominin hayatın bir parçası olduğu varsayımından hareketle, ekonomik problemler evrenselliği bireyin tüm eğitim hayatına dahil etmenin önemi doğrultusunda göz ardı edilemeyecek bir konu olarak görülmektedir. Bu araştırma; rekabetin yoğun bir şekilde yaşandığı dönemde oyuncuların rakipleri karşısında fark yaratabilmeleri ve geleceğe ilişkin doğru stratejiler oluşturabilmeleri, Fintech kavramını anlamaları ve analiz etmeleri ve alan yazına katkı sağlaması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

4.3. Alan Yazın Taraması

Cömert ve Epstein (2016); 1980 sonrası bu alandaki çalışmalar artmış olsa da finansal yenilik üzerine olan yazın görece olarak çok sınırlı kalmaya devam etmektedir. Bu yüzden finansal yenilik yazınında incelenmemiş ve üzerinde uzlaşma sağlanamamış birçok alan vardır. Bu çalışma finansal yenilik üzerine olan yazındaki son gelişmelerin kısa bir dökümünü çıkarmayı amaçlamaktadır.

Ceylan (2020) tarafından yapılan çalışma Türkiye’de sağlık çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek; finansal okuryazarlık düzeyleri ile bazı demografik ve sosyoekonomik özellikler arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu sonuçlara göre, çalışmanın hedef kitlesini oluşturan sağlık çalışanlarının finansal okuryazarlıklarını artırmak amacıyla bazı eğitim çalışmaları yapılabileceği, ulusal ve uluslararası seminerler, kurslar ve konferanslara katılımları sağlanarak finansal okuryazarlık düzeylerinin takviye edilebileceği değerlendirilmektedir.

Bekçi ve Akman (2007); bireysel yatırımcıların tasarruflarını yatırıma dönüştürürken, tasarruflarının ne kadarını hisse senedine yatırdıklarını ve bunu yaparken işletmelerin finansal bilgi sisteminin, söz konusu yatırım kararı üzerindeki etkisini belirlemektir, işletmelerin muhasebe verilerinin finansal bilgi sisteminden geçerek bu sistemin çıktısı haline gelen finansal raporlarının, bireysel yatırımcıların hisse senedine yatırım yapmasındaki etkinliğinin analiz edilerek araştırılması amaçlanmıştır.

Bulazar (2021) tarafından yapılan araştırmada genel anlamda finansal teknolojinin faydaları üzerine literatür araştırması yapılmış ve buna istinaden Türkiye’de yaşayan, farklı niteliklere sahip kişiler ile finansal teknoloji ile ilişkileri üzerine bir anket çalışması yapılmıştır. Sonuç olarak en çok kullanılan finansal ürünün kredi kartı, en çok tercih edilen finansal teknolojinin sunduğu ürün ve hizmetin ise mobil bankacılık olduğu tespit edilmiştir.

Bilik ve Aydın (2018); finans sektörünün gelişimi için yeni teknolojiler ve uygulama alanlarının neler olabileceğini, kamu, düzenleyici otorite ve merkez bankasınca finansal teknolojilerin yatırımcılar ve finans sektörü açısından uygulamada nasıl daha faydalı hale getirilebileceğini tartışmakta ve başarılı ülke ve model örneklerinden hareketle Fintek alanında iyi uygulamaları teşvik etmek ve kötü amaçlı

uygulamalara engel olmaya yönelik sistem, yapı ve modellemeye yönelik politik önermelere yer verilmektedir.

Bayındırlı (2020) tarafından yapılan bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık, finansal tutum ve davranış düzeylerinin ölçülmesidir. Yapılan araştırmada öğrencilerin finansal okuryazarlık oranı %52.68 olarak tespit edilmiştir, dolayısıyla finansal okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık puan ortalamalarını cinsiyetlerine göre incelendiğimizde; erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık puan ortalamasının kadın öğrencilerinden yüksek olduğu görülmektedir.

Özbek (2017) yaptığı çalışmada, finansal yenilikler incelenmiş ve bu yeniliklerin bankaların performansına etkisi değerlendirilmiştir. Finansal yenilik kavramından, finansal yenilikle ilgili genel bilgilerden ve iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmelere ve dolayısıyla finansal yenilikleri hazırlayan koşullardan, performans ve finansal performans kavramlarından, banka performansının hangi kriterlere göre ölçüleceği ve bankaların performansını gösteren rasyolardan, Türk bankacılık sektöründe 2015 yılı itibarıyla faaliyet gösteren bankaların performansı, finansal yenilikler açısından incelenmeye çalışılmış ve bu amaç doğrultusunda bankaların performansına ilişkin veriler istatistiksel olarak değerlendirilmiştir.

Körpe (2021) tarafından yapılan çalışmada, dijitalleşmenin odağına finans ve bankacılık sektörü alınarak sektörel etkiler ve uygulamalar, fırsat ve tehditler, beklentiler ve stratejileri analiz edilerek gelecek öngörülerine yer verilmektedir.

Durhan (2021); finans sektöründe yaşanan dijital dönüşüm sürecinde bireylerin finansal teknoloji uygulamalarını kullanım nedenleri ve finansal teknoloji uygulamalarına duyulan güveni ölçmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada sonuç olarak finansal teknoloji uygulamalarında yapılabilecek işlem sayısı arttıkça bu teknolojinin tercih edilebilir olacağı düşünülmekte ve finansal teknolojiye ilişkin bilgi yetersizlikleri giderilmeye çalışılmıştır. Belirsizlikler ortadan kalkmadıkça finansal teknolojilere duyulan güvenin artıp azalması konusunda bir çıkarım yapılamamaktadır.

Göçtürk (2021) tarafından yapılan çalışmada blok zincir ve kripto paralar, finans sektörü odağında ele alınmıştır. Bu doğrultuda yapılan bir nitel araştırmayla, bu teknolojinin finans sektörüne olası etkileri, avantajları, dezavantajlarının incelenmesi

amaçlanmıştır. Sonuç olarak blok zincir teknolojisinin ve kripto paraların finans sektörüne olası etkilerine yönelik olarak birtakım çıkarımlar yapılmıştır.

Taştan'ın (2019) tez çalışmasında, küresel finansal teknoloji sektöründeki FinTek girişimlerinin ortaya çıkmasına neden olan ekonomik ve teknolojik belirleyiciler sayma veri modeli yöntemi ile araştırılmıştır, işsizlik oranındaki artışın görüldüğü ekonomilerde FinTek girişim sayılarında artış gözlemlendiği, ülkelerin bilimsel ve teknik dergi makale sayısındaki artışın FinTek girişim sayısının arttığı, teknolojik belirleyici olan inovasyon seviyesindeki yükselişin yeni FinTek girişimlerinin kurulmasına neden olduğu, finansal piyasalardaki gelişimin ve iş gücü piyasasındaki verimliliğin FinTek girişim sayılarının artmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

Asodova'nın (2021) yaptığı çalışmanın amacı Azerbaycan ve Türkiye'de finansal teknolojilerin kullanımında tüketici algısının ölçülmesi ve bu algının demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesidir. Yapılan testlerin sonucunda finansal teknolojilerin kullanımında tüketici algısının her iki ülkede de yaş ve eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna ek olarak Türkiye'deki katılımcıların finansal teknolojilerin verimliliğine karşı algılarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Atak ve Kutukız'ın (2021) yaptığı araştırmanın amacı; yatırımcıların davranışsal finans eğilimlerinin, bireysel yatırım tercihlerine ve yatırımlarda yararlanılan bilgi kaynaklarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Bu doğrultuda çalışmada “davranışsal finans eğilimleri”, “finansal yatırım araçları” ve “bilgi kaynakları” değişkenleri Yapılan analizler sonucunda davranışsal finans eğilimlerinin yatırım tercihlerine ve yatırımlarda yararlanılan bilgi kaynaklarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

Tağtekin (2016) tarafından yapılan çalışma ile ağırlıklı olarak hisse senedi yatırımcılarının davranışlarına odaklanan geleneksel finans teorileri ile bu teorilere yeni bir bakış açısı getiren davranışsal finans alanında yapılan araştırmalar çerçevesinde, altına yatırım yapan bireysel Türk yatırımcısının davranışı tespit edilmeye çalışılmış, araştırma sonucunda, altın yatırımcısının altına yönelik geleneksel güvenli liman ve zor zamanların sağlam ve güvenilir yatırım aracı şeklindeki bakış açısını koruduğu tespit edilmiştir.

4.4. Sınırlılıklar

Finansal teknolojideki (Fintechdeki) gelişmelerin yatırımcı davranışlarına etkisini belirlemek amacıyla hazırlanan bu çalışmada; Konya ilinde yürütülmesi, örneklem grubunun cevaplarında samimi olması, örneklemin tüm evreni temsil etmesi gibi sınırlılıklar mevcuttur.

4.5. Araştırma Yöntemi

Ekonomi, bireyden topluma, toplumdan ülkeye çeşitli faaliyetlerin merkezidir ve günlük hayatta vazgeçilmez bir olgudur. Finans kavramı ise bireylerin sosyal yaşamlarında günlük ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları alışverişlerden emeklilik için yaptıkları birikimlere kadar farklı amaçlara hizmet eden bir sektördür. Bireylerin yaşamlarının hemen her aşamasında finans kavramı ile karşı karşıya kalmaları, finanslarını yönetebilmelerini gerektirmektedir (Adalar, 2019). Öte yandan Fintech şirketleri, geleneksel bankalar gibi finansal hizmetlerde faaliyet gösterecekler de oyunu ciddi anlamda değiştirmektedir. Bu şirketler, mevcut finansal hizmetleri sundukları ürünlerle daha alakalı hale getirmeyi başarmışlardır. Kişisel finansal hizmetler sunarak sektörün sınırlarını genişletmişlerdir. Bu hizmetler, geleneksel banka ürünlerinden daha teknik ve daha az maliyetli olacak ve müşterilerin değişen ihtiyaçlarını karşılamak için kullanımı kolay olacak şekilde özenle tasarlanmıştır (Akbulut, 2019).

Bilimsel araştırma, sosyal ve fiziksel olaylar hakkında bilimsel bilgi edinmeyi amaçlayan sistematik, planlı ve bazen insan kontrollü bir faaliyettir (Ekiz, 2020). Finansal teknolojideki (Fintechdeki) gelişmelerin yatırımcı davranışlarına etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline göre yürütülmüştür. Nicel araştırmalar sayısal hale dönüştürülmüş değişkenlerin incelenmesine, ilişkilerin ve neden-sonuçların ortaya konmasına dayanmaktadır. Nicel araştırma, sayılara dönüştürülmüş değişkenlerin incelenmesine, ilişkileri ve nedenselliğin ortaya çıkarılmasına dayanmaktadır. Nicel araştırma, istatistiksel sonuçlara, sayısal yorumlara ve genellemelere izin veren araştırmadır (Okumuş, 2020). Tarama modeli ise geçmiş veya şimdiki koşulları betimlemek için tasarlanmış bir araştırma yöntemidir. Araştırmaya konu olan olay, kişi veya nesne kendi terimleriyle ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları

herhangi bir şekilde değiştirmek veya etkilemek için hiçbir girişimde bulunulmamalı ve doğru bir şekilde gözlemlmek ve tanımlamak önemlidir (Karasar, 2012).

4.6. Evren ve Örneklem

Akademik araştırmalarda evren büyüklüğü bilindiğinde örneklem büyüklüğü formüller yardımıyla hesaplanır. Anket finansal hizmetler sektöründeki tüm tüketicileri hedeflediğinden ve alana özel uzmanlık gerektirmediğinden Konya ilindeki tüm finansal hizmet kullanıcıları çalışma evrenine dahil edilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise çevrimiçi ankete cevap veren 356 katılımcı oluşturmaktadır.

4.7. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan anket formu 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik niteliklerine ilişkin sorular, ikinci bölümde finansal ürünlerin bilinirliğine ilişkin sorular, üçüncü bölümde Asadova (2021) tarafından geliştirilen “Finansal Teknolojilerin Kullanımında Tüketici Algısı Ölçeği” ve son bölümde ise Hamurcu ve Aslanoglu (2016) tarafından geliştirilen “Davranışsal Finans Eğilimlerinin Etkileri Ölçeği” kullanılmıştır.

Finansal Teknolojilerin Kullanımında Tüketici Algısı Ölçeği, 5’li likert formunda 12 sorudan oluşmakta ve ilk dokuz soru Finansal teknolojilerin verimliliğine karşı algı alt boyutunu, son üç soru ise Finansal teknolojilerin güvenilirliğine karşı algı alt boyutunu oluşmaktadır. Sonuçlar değerlendirirken 1,00-1,79 “Çok Düşük”, 1,80-2,59 “Düşük”, 2,60-3,39 “Orta”, 3,40-4,19 “Yüksek” ve 4,20-5,00 “Çok Yüksek” değerlendirme skalası kullanılmıştır.

Davranışsal Finans Eğilimlerinin Etkileri Ölçeği ise 5’li likert formunda yatırım körlüğü (1-4), kazanma tutkusu (5-7), iyimser bakıp kendine inanma (8-10), aşına olma (11-13), riskten kaçınma (14-15), pişmanlıktan/belirsizlikten kaçınma (16-17), falcılık (18-20), marka-bilirkişi ve çevre (21-23), algıda tutuculuk (24-25), ödenen bedele inanç (26-28), koşullu çağrışım (29-30), kararda muhafazakarlık (31-32) olmak üzere 12 faktör ve 32 sorudan oluşmaktadır. Sonuçlar değerlendirilirken 3’ün altında ise “çok az katılıyorum”, 3’ün üzerinde ise “Büyük Ölçüde Katılıyorum” şeklinde değerlendirilmiştir.

4.8. Verilerin Analizi

Veriler, SPSS 22 paket programına yüklenerek analiz edilmiş. Verilerin geçerli olup olmadığını anlamak için Cronbach's Alpha katsayısına bakılmış ve Cronbach's Alpha katsayısının .972 olduğu görülmüştür. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için basıklık ve çarpıklık, test of normality, varyans katsayısı, histogram ve detrended normal Q-Q plot analiz sonuçları incelenmiştir. İncelenen Test of Normality analizinde katılımcı sayısının 50'nin üzerinde olması nedeniyle Kolmogorov-Smirnov test sonuçlarına bakılmış ve Kolmogorov-Smirnov testine ilişkin veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Ölçek	Alt Boyutlar	Statistic	df	Sig.
Finansal Teknolojilerin Kullanımında Tüketici Algısı Ölçeği	Finansal Teknolojilerin Verimliliğine Karşı Algı	.123	356	.000
	Finansal Teknolojilerin Güvenirliliğine Karşı Algı	.227	356	.000
	Tüm ölçek	.135	356	.000
Davranışsal Finans Eğilimlerinin Etkileri Ölçeği	Yatırım Körlüğü	.167	356	.000
	Kazanma Tutkusu	.182	356	.000
	İyimser Bakıp Kendine İnanma	.135	356	.000
	Aşına Olma	.150	356	.000
	Riskten Kaçınma	.257	356	.000
	Pişmanlıktan/Belirsizlikten Kaçınma	.182	356	.000
	Falcılık	.239	356	.000
	Marka-Bilirkişi ve Çevre	.167	356	.000
	Algıda Tutuculuk	.216	356	.000
	Ödenen Bedele İnanç	.222	356	.000
	Koşullu Çağırışım	.217	356	.000
	Kararda Muhafazakarlık	.290	356	.000
	Tüm ölçek	.101	356	.000

Tablo 4.1. Test of Normality Analiz Sonucu

Tablo 4.1. incelendiğinde $p < 0,05$ 'ten küçük olduğu için verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermediği durumlarda non parametrik testler (ikili karşılaştırmalarda Mann-Whitney U, ikiden fazla karşılaştırmalarda ise Kruskal-Wallis) kullanılmıştır.

4.9. Araştırma Sorusu

Finansal teknolojideki (Fintechdeki) gelişmelerin yatırımcı davranışlarına etkisini belirlemek amacıyla yürütülen çalışma doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt bulunmaya çalışılmıştır:

1. Katılımcıların finansal teknolojileri kullanım algıları ne düzeydedir?
2. Katılımcıların davranışsal finans eğilimleri ne düzeydedir?

3. Katılımcıların finansal teknolojileri kullanım algıları ve davranışsal finans eğilimleri
 - a. Cinsiyet,
 - b. Yaş,
 - c. Medeni durum,
 - d. Eğitim durumu,
 - e. Meslek grubu,
 - f. Sektör,
 - g. Aylık gelirdeğişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Finansal teknolojileri kullanım algısı ile davranışsal finans eğilimleri arasında ilişki var mıdır?
5. Finansal teknolojileri kullanım algısı, davranışsal finans eğilimlerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

4.10. Araştırma Bulguları

Finansal teknolojideki (Fintechdeki) gelişmelerin yatırımcı davranışlarına etkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırmaya ait veriler hesaplanmış ve verilere ilişkin istatistiki bilgiler tablo halinde sunulmuştur.

4.10.1. Demografik Özelliklere Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gösteren bireylere ait cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, çalışılan sektör, aylık gelir değişkenlerine ilişkin veriler aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	233	65,4
	Kadın	123	34,6
Toplam		356	100,0

Tablo 4.2. Katılımcıların Cinsiyetine İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmaya katılan 356 kişinin %65.4'ünü Erkek, %34.6'sını ise Kadın katılımcı oluşturduğu gözlenmektedir. Veriler incelendiğinde araştırmaya en fazla katılım gösteren cinsiyet grubunun Erkek olduğu görülmektedir.

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yaş	24 yaş ve altı	49	13,8
	25-34 yaş	122	34,3
	35-45 yaş	101	28,4
	46-55 yaş	57	16,0
	55-64 yaş	27	7,6
Toplam		356	100,0

Tablo 4.3. Katılımcıların Yaşına İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmada yaş grupları aralığı 5 ayrı aralık şeklinde belirlenmiş ve araştırmaya katılan 356 kişiden 24 yaş ve altı yaş grubunda olan katılımcıların oranı %3.8, 25-34 yaş grubunda olan katılımcıların oranı %34.3, 35-45 yaş grubunda olan katılımcıların oranı %28.4, 46-55 yaş grubunda olan katılımcıların oranı %16.0, 55-64 yaş grubunda olan katılımcıların oranı ise %7.6 olarak gözlenmiştir. Veriler incelendiğinde araştırmaya en fazla katılım gösteren yaş grubunun 25- 34 yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Medeni Durum	Evli	245	68,8
	Bekar	111	31,2
Toplam		356	100,0

Tablo 4.4. Katılımcıların Medeni Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmaya katılan 356 kişinin %68.8'ini Evli, %31.2'sini ise Bekar katılımcının oluşturduğu gözlenmektedir. Veriler incelendiğinde araştırmaya en fazla katılım gösteren grubun Evli olduğu görülmektedir.

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Eğitim Durumu	İlköğretim	25	7,0
	Lise	99	27,8
	Önlisans	50	14,0
	Lisans	156	43,8
	Master/Doktora	26	7,3
Toplam		356	100,0

Tablo 4.5. Katılımcıların Eğitim Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmaya katılan bireylerin İlköğretim mezunu olanların oranı %7.0, Lise mezunu olan bireylerin oranı %27.8, Önlisans mezunu olanların oranı %14.0, Lisans mezunu olanların oranı %43.8 ve Master/Doktora mezunlarının oranı ise %7.3 olarak

gözlennmektedir. Araştırmanın bütününe baktığımız zaman üniversite mezunlarının ve daha çok lisans düzeyindeki mezunların araştırmaya katılım sağladığı görülmektedir.

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Çalışılan Meslek	Öğretmen	100	28,1
	İşçi	41	11,5
	Esnaf	32	9,0
	Memur	31	8,7
	Avukat	21	5,9
	Serbest-Tüccar	21	5,9
	Din Görevlisi	20	5,6
	Teknisyen-Tekniker	18	5,1
	Polis	14	3,9
	İşsiz	7	2,0
	Emekli	6	1,7
	Çiftçi	5	1,4
	Şoför	4	1,1
	Diğer	36	10,1
	Toplam	356	100,0

Tablo 4.6. Katılımcıların Çalıştığı Mesleğe İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmaya katılan bireylerin Memur olanların oranı %8.7, İşçi olan bireylerin oranı %11.5, Çiftçi olan bireylerin oranı %1.4, Öğretmen olan bireylerin oranı %28.1, Serbest/Tüccar olan bireylerin oranı %5.9, Din Görevlisi olan bireylerin oranı %5.6, Avukat olan bireylerin oranı %5.9, Polis olan bireylerin oranı %3.9, Esnaf olan bireylerin oranı %9.0, Şoför olan bireylerin oranı %1.1, Emekli olan bireylerin oranı %1.7, Teknisyen/Tekniker olan bireylerin oranı %5.1, İşsiz olan bireylerin oranı %2.0 ve araştırmaya katılım sağlayıp ismi geçen meslekler dışında diğer bir mesleğe sahip olanların oranının ise %10.1 olduğu görülmektedir. Veriler incelendiğinde çalışmaya en çok katılım gösteren meslek grubunun öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir.

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Çalışılan Sektör	Kamu	150	42,1
	Serbest	132	37,1
	Özel	74	20,8
Toplam		356	100,0

Tablo 4.7. Katılımcıların Çalıştığı Sektöre İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmaya katılan bireylerin çalıştığı sektör olarak %42.1 oranında Kamuda, %20.8 oranında Özelde ve %37.1 oranında ise Serbest şekilde çalıştığı görülmektedir. Veriler incelendiğinde çalışılan sektör olarak en çok katılımcının kamudan olduğu görülmektedir.

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Aylık Gelir	2500 TL'den az	26	7,3
	2501-4500 TL	36	10,1
	4501-6500 TL	57	16,0
	6501-8500 TL	77	21,6
	8501-10500 TL	117	32,9
	10501-12500 TL	30	8,4
	12500 TL'den fazla	13	3,7
Toplam		356	100,0

Tablo 4.8. Katılımcıların Aylık Gelirine İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmaya katılan 356 bireyin aylık gelir durumunu incelediğimizde 2500 TL'den az gelir durumuna sahip olan kişi sayısı oranının %7.3, 2501-4500 TL arasında gelir durumuna sahip olan kişi sayısı oranının %10.1, 4501-6500 TL arasında gelir durumuna sahip olan kişi sayısı oranının %16.0, 6501-8500 TL arasında gelir durumuna sahip olan kişi sayısı oranının %21.6, 8501-10500 TL arasında gelir durumuna sahip olan kişi sayısı oranının %32.9, 10501-12500 TL arasında gelir durumuna sahip olan kişi sayısı oranının %8.4 ve 12500 TL'den fazla gelir durumuna sahip olanların oranının ise %3.7 olduğu görülmektedir. Elde edilen veriler ışığında araştırmaya en çok katılım gösteren aylık gelir seviyesi 8501-10500 TL aralığındaki bireylerin katıldığı görülmektedir.

4.10.2. Finansal Ürünlerin Bilinirliğine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gösteren bireylere ait kullanılan/tercih edilen finansal teknoloji modeli, finansal teknoloji modeli kullanmama nedeni ve finansal teknoloji modellerini öğrenme yoluna ilişkin veriler aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Finansal Teknoloji Modeli	Kredi Kartı	268	19,9
	Banka Kredisi	174	12,9
	Mobil Bankacılık Uygulamaları	154	11,5
	Çevrimiçi Ödemeler ve Para Transferleri	135	10,0
	Temassız Ödemeler	104	7,7
	Yatırım Hesabı	86	6,4
	Vadesiz/Vadeli Döviz Hesabı	79	5,9
	Hisse Senedi	76	5,7
	Bireysel Emeklilik Hesabı	63	4,7
	Vadeli İşlemler	45	3,3
	Tahvil/Bono	34	2,5
	Yatırım Fonu	31	2,3
	Kira Sertifikası	22	1,6
	Robo Danışmanlık Hizmetleri	17	1,3
	Hiçbiri	11	0,8
	Repo	10	0,7
	Sigorta Teknolojileri (Insuretech) Hizmetleri	9	0,7
	Dijital Cüzdan (Paypal, BKM Express vs.)	9	0,7
	Gayrimenkul Sertifikası	9	0,7
	Kitlese Fonlama (Crowdfunding) Platformu	8	0,6
Toplam		1344*	100,0

*Çoklu yanıt olduğu için n sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Tablo 4.9. Katılımcıların Kullandığı Finansal Teknoloji Modeline İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmaya katılan 356 bireyin kullandığı/tercih ettiği finansal teknoloji modeli incelendiğinde Kredi Kartı kullananların oranının %19.9, Banka Kredisi kullananların oranının %12.9, Çevrimiçi Ödemeler ve Para Transferleri kullananların oranının %10.0, Temassız Ödemeleri kullananların oranının %7.7, Yatırım Hesabı kullananların oranının %6.4, Vadesiz/Vadeli Döviz Hesabı kullananların oranının %5.9, Hisse Senedi kullananların oranının %5.7, Bireysel Emeklilik Hesabı kullananların oranının %4.7, Vadeli İşlemleri kullananların oranının %3.3, Tahvil/Bono kullananların oranının %2.5, Yatırım Fonu kullananların oranının %2.3, Kira Sertifikası kullananların oranının %1.6, Robo Danışmanlık Hizmetleri kullananların oranının %1.3, Repo kullananların oranının %0.7, Sigorta Teknolojileri (Insuretech) Hizmetleri kullananların oranının %0.7, Dijital Cüzdan (PayPal, BKM Express vs.) kullananların oranının %0.7, Gayrimenkul Sertifikası kullananların oranının %0.7, Kitlese Fonlama (Crowdfunding) Platformu kullananların oranının

%0.6, araştırmaya katılım sağlayıp ismi geçen veya geçmeyen hiçbir finansal teknoloji modelini tercih etmeyenlerin oranının ise %0.8 olduğu ve veriler ışığında en çok kullanılan/tercih edilen finansal teknoloji modelinin kredi kartı olduğu görülmektedir.

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Finansal Teknoloji Modeli Kullanmama Nedeni	Bu hizmetlerin güvenli olduğunu düşünmüyorum	3	27,3
	Bu hizmetler hakkında yeterli bilgiye sahip değilim	3	27,3
	Kullandığım geleneksel yöntemleri değiştirmek istemiyorum	3	27,3
	Teknolojik yeniliklere adapte olmakta zorlanıyorum	2	18,2
	Toplam	11	100,0

Tablo 4.10. Katılımcıların Finansal Teknoloji Modeli Kullanmama Nedenine İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmaya katılan 356 bireyden 11'inin (%0.8) herhangi bir finansal teknoloji modelini kullanmadığı/tercih etmediği görülmüş ve bu hizmetlerin güvenli olduğunu düşünmüyorum diyenlerin oranının %27.3, bu hizmetler hakkında yeterli bilgiye sahip değilim diyerek kullanmayanların oranının %27.3, kullandığım geleneksel yöntemleri değiştirmek istemiyorum diyenlerin oranının %27.3 ve teknolojik yeniliklere adapte olmakta zorlanıyorum diyenlerin oranının ise %18.2 olduğu görülmektedir.

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Finansal Teknoloji Modellerini Öğrenme Yolu	İnternette	241	36,0
	Tanıdıklardan	166	24,8
	İlgili alanda çalışanlardan	151	22,5
	Televizyon reklamlarından	62	9,3
	Gazete veya dergi reklamlarından	50	7,5
Toplam		670*	100,0

*Çoklu yanıt olduğu için n sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Tablo 4.11. Katılımcıların Finansal Teknoloji Modellerini Öğrenme Yoluna İlişkin Frekans Dağılımı

Araştırmaya katılan 356 bireyin kullandığı/tercih ettiği finansal teknoloji modellerini nereden öğrendiği incelendiğinde internette diyenlerin oranının %36.0, tanıdıklardan diyenlerin oranının ise %24.8, ilgili alanda çalışanlardan diyenlerin oranının %22.5, televizyon reklamlarından diyenlerin oranının %9.3 ve gazete veya dergi reklamlarından diyenlerin oranının %7.5 olduğu ve veriler ışığında katılımcıların daha çok internette bilgi edindiği görülmektedir.

4.10.3. Finansal Teknolojileri Kullanım Algısına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve alt boyutlarına ilişkin veriler aşağıda tablola halinde sunulmuştur.

Finansal Teknoloji Kullanım Algısı	N	$\bar{x}$	SS
Finansal Teknolojilerin Verimliliğine Karşı Algı		4,08	,775
Finansal Teknolojilerin Güvenirliliğine Karşı Algı	356	3,48	1,36
Ölçek Geneli		3,93	,857

Tablo 4.12. Katılımcıların Finansal Teknoloji Kullanım Algısına İlişkin Dağılımı

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin Finansal Teknolojilerin Verimliliğine Karşı Algı alt boyutunun ortalaması 4.08, Finansal Teknolojilerin Güvenirliliğine Karşı Algı alt boyutunun ortalaması 3.48 ve Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ortalamasının ise 3.93 olduğu görülmektedir.

4.10.4. Davranışsal Finans Eğilime Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin Davranışsal Finans Eğilimi ve alt boyutlarına ilişkin veriler aşağıda tablola halinde sunulmuştur.

Davranışsal Finans Eğilimi	$\bar{x}$	SS
Algıda Tutuculuk	4,08	,757
Riskten Kaçınma	4,08	,724
Falcılık	4,06	,629
Pişmanlıktan/Belirsizlikten Kaçınma	4,03	,751
Marka-Bilirkişi ve Çevre	4,03	,694
Aşına Olma	3,98	,745
İyimser Bakıp Kendine İnanma	3,82	,866
Kazanma Tutkusu	3,81	,998
Koşullu Çağırışım	3,75	,996
Kararda Muhafazakarlık	3,70	1,03
Ödenen Bedele İnanç	3,67	,958
Yatırım Körlüğü	3,45	1,12
Ölçek Geneli	3,85	,713

Tablo 4.13. Katılımcıların Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Dağılımı

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin algıda tutuculuk ortalaması 4.08, riskten kaçınma ortalaması 4.08, falcılık ortalaması 4.06, pişmanlıktan/belirsizlikten kaçınma ortalaması 4.03, marka-bilirkişi ve çevre ortalaması 4.03, aşına olma ortalaması 3.98, iyimser bakıp kendine inanma ortalaması 3.82, kazanma tutkusu ortalaması 3.81, koşullu çağırışım ortalaması 3.75, kararda muhafazakarlık ortalaması

3.70, ödenen bedele inanç ortalaması 3.67, yatırım körlüğü ortalaması 3.45 ve ölçek genelinin ortalaması ise 3.85 oranında olduğu görülmektedir.

4.10.5. Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğiliminin Demografik Değişkenlere Göre Farklaşmasına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğiliminin demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin veriler incelenmiş, verilerin normal dağılım göstermediğinin tespiti üzerine ikili karşılaştırmalarda Mann-Whitney U, ikiden fazla karşılaştırmalarda ise Kruskal-Wallis kullanılmış ve bu testlere ilişkin veriler aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

	Grup	N	S.O.	S.T.	U	z	p
Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı	Erkek	233	174,98	40770	13509	-0,891	0,373
	Kadın	123	185,17	22776			
Davranışsal Finans Eğilimi	Erkek	233	169,84	39572,5	12311	-2,192	0,028*
	Kadın	123	194,91	23973,5			
Toplam		356					

Tablo 4.14. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Mann-Whitney U Testi

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin cinsiyetine göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimine ilişkin veriler incelendiğinde cinsiyete göre finansal teknolojileri kullanım algısı istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık oluşturmazken ($p>0,05$) davranışsal finans eğilimin kadınlar lehine istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir.

	Grup	N	S.O.	df	χ^2	p
Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı	24 yaş ve altı	49	204,71	4	5,211	,266
	25-34 yaş	122	180,96			
	35-45 yaş	101	173,08			
	46-55 yaş	57	171,31			
	55-64 yaş	27	155,26			
Davranışsal Finans Eğilimi	24 yaş ve altı	49	182,26	4	2,401	,663
	25-34 yaş	122	188,25			
	35-45 yaş	101	172,27			
	46-55 yaş	57	165,91			
	55-64 yaş	27	177,50			
Toplam		356				

Tablo 4.15. Katılımcıların Yaşına Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Kruskal-Wallis H Testi

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin yaşına göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimine ilişkin veriler incelendiğinde yaşa göre finansal

teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimi istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık oluşturmamaktadır ($p>0,05$).

	Grup	N	S.O.	S.T.	U	z	p
Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı	Evli	245	180,72	44276,5	13053,5	-	0,544
	Bekar	111	173,60	19269,5		0,606	
Davranışsal Finans Eğilimi	Evli	245	180,70	44271	13059	-	0,548
	Bekar	111	173,65	19275		0,600	
Toplam		356					

Tablo 4.16. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Mann-Whitney U Testi

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin medeni durumuna göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimine ilişkin veriler incelendiğinde medeni duruma göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimi istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık oluşturmamaktadır ($p>0,05$).

	Grup	N	S.O.	df	χ^2	p
Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı	İlköğretim	25	157,98	4	1,192	,879
	Lise	99	178,86			
	Önlisans	50	181,02			
	Lisans	156	179,46			
	Master/Doktora	26	186,23			
Davranışsal Finans Eğilimi	İlköğretim	25	161,14	4	1,619	,805
	Lise	99	178,24			
	Önlisans	50	188,43			
	Lisans	156	176,25			
	Master/Doktora	26	190,58			
Toplam		356				

Tablo 4.17. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Kruskal-Wallis H Testi

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin eğitim durumuna göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimine ilişkin veriler incelendiğinde eğitim durumuna göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimi istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık oluşturmamaktadır ($p>0,05$).

	Grup	N	S.O.	df	χ^2	p
Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı	Öğretmen	100	173,86	13	18,321	,146
	İşçi	41	179,85			
	Esnaf	32	138,19			
	Memur	31	207,45			
	Serbest-Tüccar	21	200,57			
	Avukat	21	183,62			
	Din Görevlisi	20	200,25			
	Teknisyen-Tekniker	18	145,64			
	Polis	14	207,43			
	İşsiz	7	122,5			
	Emekli	6	163,17			
	Çiftçi	5	112			
	Şoför	4	196,25			
	Diğer	36	198,71			
Davranışsal Finans Eğilimi	Öğretmen	100	172,36	13	15,266	,291
	İşçi	41	191,33			
	Esnaf	32	152,91			
	Memur	31	215,29			
	Avukat	21	174,67			
	Serbest-Tüccar	21	168,33			
	Din Görevlisi	20	189,8			
	Teknisyen-Tekniker	18	160,72			
	Polis	14	194			
	İşsiz	7	109,57			
	Emekli	6	182,25			
	Çiftçi	5	107,5			
	Şoför	4	208			
	Diğer	36	196,14			
Toplam		356				

Tablo 4.18. Katılımcıların Mesleğine Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Kruskal-Wallis H Testi

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin mesleğine göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimine ilişkin veriler incelendiğinde mesleğe göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimi istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık oluşturmamaktadır ($p>0,05$).

	Grup	N	S.O.	df	χ^2	p
Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı	Kamu	150	185,92	2	5,327	,070
	Serbest	132	162,42			
	Özel	74	192,14			
Davranışsal Finans Eğilimi	Kamu	150	186,17	2	5,703	,058
	Serbest	132	161,87			
	Özel	74	192,61			
Toplam		356				

Tablo 4.19. Katılımcıların Çalıştığı Sektöre Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Kruskal-Wallis H Testi

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin çalıştığı sektöre göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimine ilişkin veriler incelendiğinde çalışılan sektöre göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimi istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık oluşturmamaktadır ($p>0,05$).

	Grup	N	S.O.	df	χ^2	p
Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı	2500 TL'den az	26	159,60	6	3,878	,693
	2501-4500 TL	36	173,25			
	4501-6500 TL	57	179,68			
	6501-8500 TL	77	167,75			
	8501-10500 TL	117	183,57			
	10501-12500 TL	30	193,87			
	12500 TL'den fazla	13	208,27			
Davranışsal Finans Eğilimi	2500 TL'den az	26	174,06	6	,847	,991
	2501-4500 TL	36	179,71			
	4501-6500 TL	57	184,47			
	6501-8500 TL	77	173,26			
	8501-10500 TL	117	177,41			
	10501-12500 TL	30	179,62			
	12500 TL'den fazla	13	196,12			
Toplam		356				

Tablo 4.20. Katılımcıların Aylık Gelirine Göre Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ve Davranışsal Finans Eğilimine İlişkin Kruskal-Wallis H Testi

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin aylık gelirine göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimine ilişkin veriler incelendiğinde aylık gelire göre finansal teknolojileri kullanım algısı ve davranışsal finans eğilimi istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık oluşturmamaktadır ($p>0,05$).

4.10.6. Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ile Davranışsal Finans Eğilimleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin finansal teknolojileri kullanım algısı ile davranışsal finans eğilimleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine ilişkin veriler incelenmiş, ilişkinin belirlenmesi amacıyla korelasyon analizi yapılmış ve bu teste ilişkin veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Değişken	N	r	p
Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı	356	0,711**	0,00
Davranışsal Finans Eğilimi			

N=356; * p<.05; **p<.001

Tablo 4.21. Katılımcıların Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı ile Davranışsal Finans Eğilimleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Testi

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin finansal teknolojileri kullanım algısı ile davranışsal finans eğilimleri arasındaki ilişkiye ait veriler incelendiğinde finansal teknolojileri kullanım algısı ile davranışsal finans eğilimleri arasında 0,001 düzeyinde anlamlı, pozitif yönde “yüksek düzeyde” bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0,001; r=0,711).

4.10.7. Finansal Teknolojileri Kullanım Algısının Davranışsal Finans Eğiliminin Yordayıcısı Olup Olmadığını Belirlemeye Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin finansal teknolojileri kullanım algısının davranışsal finans eğilimlerinin yordayıcısı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla regresyon analizi yapılmış ve bu teste ilişkin veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Yordayıcı Değişken	Yordanan değişken: Davranışsal Finans Eğilimi				
	B	S. Hata	β	t	p
Sabit	1,616	0,130		12,385	
Finansal Teknolojileri Kullanım Algısı	0,568	0,032	0,682	17,548	0,000
R=0,682	R ² =0,465				
F=307,922	p=0,000				

Tablo 4.22. Katılımcıların Finansal Teknolojileri Kullanım Algısının Davranışsal Finans Eğilimlerinin Yordayıcısı Olup Olmadığını Belirlemeye İlişkin Regresyon Analizi

Araştırmaya katılım gösteren bireylerin finansal teknolojileri kullanım algılarının davranışsal finans eğilimlerinin yordayıcısı olup olmadığına ilişkin veriler incelendiğinde finansal teknolojileri kullanım algılarının davranışsal finans eğilimlerinin anlamlı yordayıcısıdır (R=0,682, R²=0,465, p<0,05). Buna göre

finansal teknolojileri kullanım algısı, davranışsal finans eğiliminin yaklaşık %47'sini açıklamaktadır ($R^2=0.465$).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal teknolojideki (Fintechdeki) gelişmelerin yatırımcı davranışlarına etkisini belirlemek amacıyla yürütülen çalışma doğrultusunda elde edilen veriler analiz edildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Katılımcıların en çok kullandığı veya tercih ettiği finansal teknoloji modelinin sırasıyla kredi kartı, banka kredisi, mobil bankacılık uygulamaları, çevrimiçi ödemeler ve para transferleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda katılımcıların günlük hayatta ihtiyaç duyduğu finansal teknoloji modellerinin daha çok kullanıldığı ve bilindiği anlamına gelmektedir.
- Katılımcılardan bazılarının bu hizmetlerin güvenli olmadığı, hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, kullandığı geleneksel yöntemleri değiştirmek istemediği ve teknolojik yeniliklere adapte olmakta zorlandığı gerekçesiyle herhangi bir finansal teknoloji modelini kullanmadığı/tercih etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda katılımcıların her ne kadar çekimserlik göstermesine karşın finansal teknoloji modellerinin kullanım oranının yüksek olduğu görülmektedir.
- Katılımcıların genellikle internet, tanıdık veya ilgili alanda çalışanlar aracılığıyla finansal teknoloji modelleri hakkında bilgi sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda teknoloji kullanımının yaygınlaşması paralelinde katılımcıların kullandığı veya tercih ettiği mobil bankacılık uygulamalarının bu sonuç üzerinde etkili olduğu anlamına gelmektedir.
- Katılımcıların finansal teknolojileri kullanım algı düzeyleri incelendiğinde finansal teknolojilerin verimliliğine karşı algı alt boyutunun en yüksek, finansal teknolojilerin güvenilirliğine karşı algı alt boyutunun ise en düşük, finansal teknolojileri kullanım algıları düzeylerinin ise yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda katılımcıların finansal teknolojilerin verimliliğine karşı algılarının finansal teknolojilerin

güvenirliliğine karşı algılarına göre yakın ortalamaya sahip olması katılımcıların finansal teknoloji modellerini hem verimli hem de güvenilir buldukları sonucunu doğurmaktadır. Katılımcıların ölçek geneli ortalamasının yüksek oranda olması da bu düşüncayı destekler niteliktedir.

- Katılımcıların davranışsal finans eğilimleri düzeyleri incelendiğinde tüm alt boyutlarda ve ölçek genelinde ortalamanın 3'ün üzerinde olması katılımcıların davranışsal finans eğilimleri düzeylerinin ve alt boyutlarının “büyük ölçüde katılıyorum” düzeyinde ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda katılımcıların davranışsal finansal eğilimlerinin yüksek oranda olması yatırım kararlarında da yüksek oranda eğilim gösterdikleri anlamına gelmektedir.
- Katılımcıların finansal teknolojileri kullanım algıları ve davranışsal finans eğilimlerinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde cinsiyet faktörüne göre finansal teknolojileri kullanım algıları anlamlı düzeyde farklılık oluşturmazken davranışsal finans eğilimlerinin kadınlar lehine anlamlı düzeyde farklılık oluşturduğu; yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek grubu, sektör, aylık gelir değişkenlerine göre ise finansal teknolojileri kullanım algıları ve davranışsal finans eğilimlerinin anlamlı düzeyde farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda katılımcıların finansal teknolojileri kullanım algıları cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek grubu, sektör, aylık gelir gibi demografik niteliklere göre anlamlı farklılık göstermemesi günümüz koşullarında bu niteliklerin pek bir farklılık göstermediği; ayrıca katılımcıların davranışsal finans eğilimleri yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek grubu, sektör, aylık gelir gibi demografik niteliklere göre anlamlı farklılık göstermediği ancak cinsiyet niteliğine göre farklılık göstermesi kadınların finansal davranış eğilimi hususunda daha kararlı ve girişken olduğu anlamına gelmektedir.
- Katılımcıların finansal teknolojileri kullanım algısı ile davranışsal finans eğilimleri arasında ilişki incelendiğinde araştırmaya katılım gösteren bireylerin finansal teknolojileri kullanım algısı ile davranışsal finans eğilimleri arasında anlamlı, pozitif yönde “yüksek düzeyde” bir ilişki olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda katılımcıların finansal teknolojileri kullanım algısının davranışsal finans eğilimi hususunda olumlu yönde hareket ettikleri ve yatırım kararı almalarında veya yatırımda bulunmalarında önemli bir etken olduğu anlamına gelmektedir.

- Katılımcıların finansal teknolojileri kullanım algısı, davranışsal finans eğilimlerinin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı incelendiğinde finansal teknolojileri kullanım algılarının davranışsal finans eğilimlerinin anlamlı yordayıcısı olduğu ve finansal teknolojileri kullanım algısının davranışsal finans eğiliminin yaklaşık %47'sini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda katılımcıların finansal teknolojileri kullanım algısının davranışsal finans eğilimlerini yaklaşık %47 oranında anlamlı olarak yordadığı anlamına gelmektedir.

Araştırmanın Konya ilinde yürütölmesi ve örneklem grubunun soruları samimi olarak cevaplamaması gibi sınırlılıklar karşısında genel olarak bakıldığında katılımcıların finansal teknolojileri kullanımının yaygınlaşması ve finansal teknolojileri kullanım algılarının yüksek oranda olması paralelinde finansal eğilim davranışlarının da bu doğrultuda olumlu anlamda değişkenlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Araştırma bulgularından ve finansal teknolojiadaki gelişmeler doğrultusunda şu önerilerde bulunulmuştur;

- Finansal okuryazarlık çalışmaları yapılarak kullanıcılar bilinçlendirilebilir,
- MEB müfredatında finansal okuryazarlık dersi/konusu daha etkin yapılabilir,
- Fintech ile bağlantılı olarak teknoloji ve siber güvenlik eğitimi verilebilir,
- Bireylere bilinçli tüketicilik, girişimcilik gibi beceriler kazandırılabilir,
- Bu alanda çeşitli sosyal medya alanlarında reklamlar oluşturulabilir,
- Örneklem genişletilerek daha çok katılımcıya ulaşılarak araştırılabilir,
- Farklı yöntem veya teknikler de kullanılarak yeni bir araştırma yapılabilir,
- Güncel gelişmeler baz alınarak yeni bir ölçek geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adalar, H. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen eğitiminde finansal okuryazarlık ve öğretimi: bir model önerisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbulut, M. (2019). *A strategic approach for traditional banking system against Fintech start-ups*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdağ, G., Saban, M., Uygurtürk, H. ve Genç, M. (2019). Finansal tutum ve davranışın yatırım kararlarına etkisi: Bartın-Karabük-Zonguldak illerine yönelik bir araştırma. *Business&Management Studies: An International Journal*, 7(5), 2669–2700.
- Aktürk, B. (2021). *İslami finasta finansal teknoloji (FinTek) ve FinTek'in katılım bankaları uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Altundal, V. (2021). Finansal hizmetlerde dijitalleşme ve fintekler. İ. Alkara (Ed.), *Pazarlama İletişimi ve Finansal Hizmetlerde Dijitalleşme* içinde (5. bs., ss. 87–110). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Arslan, C. K. (2006). *11 Eylül saldırısının dünya finansal piyasalarının davranışlarına etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Asadova, S. (2021). *Finansal teknolojilerin kullanımında tüketici algısı: Türkiye ve Azerbaycan karşılaştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atak, O. ve Kutukız, D. (2021). Davranışsal finans eğilimlerinin, bireysel yatırımcıların yatırım tercihlerine ve yatırımlarda yararlandıkları bilgi kaynaklarına göre karşılaştırılması: Muğla ilindeki turizm işletme yöneticileri üzerinde bir uygulama. *Turizm Akademik Dergisi*, 8(1), 231–248.
- Aydın, Ü. ve Ağan, B. (2016). Rasyonel olmayan kararların finansal yatırım tercihleri üzerindeki etkisi: Davranışsal finans çerçevesinde bir uygulama. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 95–112.
- Aydoğan, E. (2020). *Türkiye’de finansal okuryazarlık oranlarının incelenmesi ve finansal okuryazarlığın bütçeleme davranışı üzerine etkileri: İstanbul ili uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bakan, A. Z. (2020). *Finansal okuryazarlık, yaşam tatmini ve liderlik arasındaki ilişki: üniversite öğrencileri üzerinde bir alan araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Bayındırlı, M. Ö. (2020). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık, finansal tutum ve davranış düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Karabük üniversitesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.

- Bekçi, İ. ve Alkan, H. (2007). Finansal bilgi sisteminin hisse senetlerine yatırım kararı üzerine etkisi: İMKB’de bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 1–20.
- Bekereci, N. E. (2018). *İslami finansal okuryazarlık: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde bir alan araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Bilgiç, E. (2019). *Medya’nın yatırımcı davranışları üzerindeki etkisi: Türkiye piyasalarında 15 temmuz’dan günümüze yatırımcı davranışları üzerine bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilik, M. ve Aydın, Ü. (2018). Finansal hizmetlerde dijital dönüşüm ve etkileri. *3rd International Congress On Economics, Finance And Energy* içinde .
- Bulazar, A. R. (2021). *Fintek uygulamalarının finans sektörüne getirdiği dönüşüm ve uygulama örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bulazar, A. R. ve Küçükçolak, R. A. (2021). Finans Sektöründe Fintek Etkisi. *Working Paper Series*, 2(1), 53-63.
- Candemir, G. (2020). *Bankacılık sektöründe yeni trendler ve teknolojik gelişmeler: fintek sektörü üzerine bir uygulama*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Ceylan, M. A. (2020). *Finansal okuryazarlığa etki eden faktörler: Türkiyede sağlık sektöründe ampirik bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cömert, H. ve Epstein, G. (2016). Finansal yenilik yazınındaki son gelişmeler. *STPS- Science and Technology Policy Studies Center*, 1–25.
- Çağlar, M. (2020). *Finansal teknoloji şirketlerinin performans değerlendirmesi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çağlar, O. B. (2021). *Atıl kaynakların blokzinciri üzerinden menkulleştirilerek finansal varlıklara dönüştürülmesi: Bir model önerisi*. Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Çeşit, C. K. (2019). *Ödeme hizmetlerindeki dijital dönüşümde rekabet hukukunun rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, C. (2004). Finansal gelişme, teknoloji ve verimlilik. *Verimlilik Dergisi*, 1, 9–31.
- Çiftçi, A. (2017). *Finansal yatırım kararlarında davranışsal eğilimlerin davranışsal finans açısından incelenmesi: Şanlıurfa ili merkez ilçeleri örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- Danacı, C. ve Çetintaş, Ö. (2020). Bankalarda finansal teknoloji ve yenilikler. *Turkish Business Journal*, 1(2), 52–79.

- Derviş, N. Ş. (2020). *Blockchain teknolojisinin kullanımında Fintech ekosisteminin rolü: Türkiye ve Malta örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Durbilmez, S. E. (2018). *Blockchain teknolojisinin finans sektöründeki yeri ve uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durhan, R. (2021). *Finansal teknolojilerdeki dijital hizmetlerden yararlanan bireylerin kullanım özelliklerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Emektar, B. (2007). *Pay senedi piyasasında bireysel yatırımcı davranışlarını belirleyen güdüler ve İMKB’de bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Fintechİstanbul. (2022). <https://fintechistanbul.org/>, Erişim tarihi:01.11.2022.
- Göçtürk, T. (2021). *Blockchain teknolojisi ve finans sektörüne etkisi üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güven, A. (2019). *2019 Fintech100 Raporu: Listede 2 Türk Girişimi Var*. (<https://fintechistanbul.org/2019/11/25/2019-fintech100-raporu-listede-2-turk-girisimi-var/>, Erişim Tarihi: 01.11.2022)
- Hamurcu, Ç. ve Aslanoglu, S. (2016). Bilgi teknolojileri-iletişim sektörü çalışanları üzerinde davranışsal finans eğilimlerinin etkileri: ölçek çalışması. *Ulakbilge Dergisi*, 4(7), 31–53.
- İslam, A. (2019). *Blok zinciri teknolojisi ve kripto paralar: Mevcut durum, potansiyel ve risk analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan, C. (1999). Finansal yenilikler ve piyasalar üzerine etkileri: Türkiye örneği. Ankara: TCMB.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar-İlkeler-Teknikler* (23. Basım.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kayalı, M. M. (2018). Yeni ekonomi ve finansal piyasalar üzerindeki etkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Dergisi*, 613–622.
- Körpe, E. (2021). Dijital dönüşüm ile yeni finans çağı ve gelecek yaklaşımları. *Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 108–131.
- Küçükçolak, R. A. ve Genç, S. (2020). Türkiye’de Fintek Sektörü. *Working Paper Series*, 1(1), 48-60.
- Okumuş, A. (2020). *Bilimsel araştırma teknikleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi AUZEF Yayınları.
- Özbek, T. (2017). *Bankacılık sektöründe finansal yeniliklerin performansa etkisi*.

- Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Aksaray.
- Özel Akgül, Ş. N. (2019). *İstanbul'da finansal teknoloji sektörünün farklılaştırılmış bilgi tabanı ve yakınlık tartışmaları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Samırkaş, M. C. ve Yıldırım, U. (2021). Tüketici yenilikçiliği kapsamında finansal teknolojilere uyum. *Turkish Studies-Economy*, 16(2), 959–985.
- Sarı, S. (2022). Türkiye’de Dijital Bankacılık Ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin İncelenmesi. V. Yılancı (Dü.), *International Symposium of Economics Finance and Econometrics* içinde (s. 203-211). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Şenbayram, E. A. (2019a). *Çalışan kadınların yatırım kararlarının davranışsal finans açısından değerlendirilmesi Şanlıurfa örneği*. Ankara: İKSAD.
- Şenbayram, E. A. (2019b). Fintech-finance teknoloji. *International European Congress on Social Sciences-IV* içinde (ss. 523–533). Diyarbakır: Euroasia Journal of Social Sciences&Humanities.
- Tağtekin, Ö. (2016). *Fiziki altın ve altına dayalı yatırım araçlarına yönelik yatırımcı davranışına ilişkin bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taştan, S. (2019). *Küresel finansal teknoloji sektöründe ortaya çıkan yeni girişimlerin ekonomik ve teknolojik belirleyicileri*. Doktora Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tekerek, Ü. ve Değerli, N. (2020). Davranışsal finans perspektifinde yatırımcı psikolojisi: 2008 küresel ekonomik krizi üzerine bir inceleme. *III. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi* içinde (ss. 57–77). Kahramanmaraş: Avrasya Sosyo-Ekonomik Araştırmalar Derneği.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2022). *Dijital, İnternet ve Mobil Bankacılık İstatistikleri*. Türkiye Bankalar Birliği. (<https://fintechistanbul.org>, Erişim tarihi: 01.11.2022)
- Yalçın, Z. (2022). *Bireysel yatırımcı davranışlarının kuşaklar açısından incelenmesi: Antalya ili uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yıldırım, U. (2019). *Finansal teknolojiler ve tüketici yenilikçiliği kapsamında finansal teknolojilere uyum*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yıldız, H. ve Derici, Ş. (2019). Bist xutek endeksi ile diğer dünya teknoloji sektör endeksleri arasındaki ilişkiler: var modeli ile analiz. *Researches in Economics Econometrics & Finance*, 129–141.
- Yılmaz, N. (2009). *Yatırımcı davranışını etkileyen faktörlerle yatırım kararları arasındaki ilişki bireysel-kurumsal yatırımcı farklılaşması*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yürekli, A. (2019). *Bireysel yatırımcıların davranışlarına etki eden faktörlerin*

davranışsal finans kapsamında incelenmesi: hizmet ve üretim sektörü çalışanları üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

Ek 1: Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu, T.C. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Bankacılık Anabilim Dalı Bankacılık Bilim Dalında Yapılan “Finansal Teknolojideki (Fintechdeki) Gelişmelerin Yatırımcı Davranışlarına Etkisi: Konya İli Örneği” konu başlıklı bir çalışmanın araştırma kısmı ile ilgilidir. Bu çalışmadan elde edilecek veriler gizli tutulup, sadece akademik amaçla kullanılacak olup, bankacılık ve pazarlama bilimine (**finansal teknolojinin yatırımcı davranışına etkisi/yatırımcı psikolojisi**) katkı yapması hedeflenmektedir. Bu anlamda vereceğiniz cevaplar bizim için çok değerlidir. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. **YATIRIM KARARLARINIZI** düşünerek, sizi en iyi yansıtan seçeneği işaretlemeniz beklenmektedir. Lütfen cevaplandırılmamış soru kalmadığından emin olunuz. Ankete ayırdığınız zaman, gösterdiğiniz ilgi ve katkılarınız için çok teşekkür ederim.

Engin HAKSEVEN
AHBV Yüksek Lisans

I. TANIMLAYICI BİLGİLER

1. **Cinsiyetiniz** : ☐ Erkek ☐ Kadın
2. **Yaşınız** : ☐ 24 yaş ve altı ☐ 25-34 ☐ 35-45 ☐ 46-55 ☐ 55-64
3. **Medeni Durumunuz** : ☐ Evli ☐ Bekar
4. **Eğitim Durumunuz** : ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Master / Doktora
5. **Mesleğiniz** : ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Çiftçi
☐ Öğretmen ☐ Serbest-Tüccar ☐ Din Görevlisi
☐ Avukat ☐ Polis ☐ Esnaf
☐ Şoför ☐ Emekli ☐ Teknisyen-Tekniker
☐ İşsiz ☐ Başka (Belirtiniz)
6. **Mesleğinizi hangi sektörde yerine getiriyorsunuz?**
☐ Kamu sektörü ☐ Özel sektör ☐ Serbest
7. **Aylık Ortalama Geliriniz Hangi Aralıktadır?**
☐ 2500 TL'den az ☐ 8501-10500 TL
☐ 2501-4500 TL ☐ 10501-12500 TL
☐ 4501-6500 TL ☐ 12500 TL'den fazla
☐ 6501-8500 TL

Ek 1: Anket Formu (Devamı)

II. FİNANSAL ÜRÜNLERİN BİLİNİRLİĞİ

8. Aşağıdaki finansal teknoloji modellerinin hangisini(hangilerini) kullanıyorsunuz?

☐ Kredi Kartı	☐ Vadeli İşlemler
☐ Yatırım Hesabı	☐ Kitlese Fonlama (Crowdfunding) platformu
☐ Vadesiz/Vadeli Döviz Hesabı	☐ Robo danışmanlık hizmetleri
☐ Hisse Senedi	☐ Dijital cüzdan (PayPal, BKM Express vs.)
☐ Tahvil/Bono	☐ Temassız ödemeler
☐ Yatırım Fonu	☐ Mobil bankacılık uygulamaları
☐ Banka Kredisi	☐ Kira Sertifikası
☐ Bireysel Emeklilik Hesabı	☐ Repo
☐ Sigorta teknolojileri (Insuretech) hiz.	☐ Gayrimenkul Sertifikası
☐ Çevrimiçi ödemeler ve para transferleri (çevrimiçi EFT, çevrimiçi havale vb.)	
☐ Hiçbiri	

9. Kullandığınız finansal teknoloji modelleri ile ilgili nereden bilgi edindiniz?

- ☐ Televizyon reklamlarından
☐ Gazete veya dergi reklamlarından
☐ İnternette
☐ İlgili alanda çalışanlardan
☐ Tanıdıklardan

10. Finansal teknoloji modellerini kullanmamanızın nedeni (nedenleri) aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ Bu hizmetlerin güvenli olduğunu düşünmüyorum
☐ Bu hizmetler hakkında yeterli bilgiye sahip değilim
☐ Kullandığım geleneksel yöntemleri değiştirmek istemiyorum
☐ Teknolojik yeniliklere adapte olmakta zorlanıyorum.

11. Aşağıdaki ifadelerle ne ölçüde katıldığınızı: Kesinlikle katılıyorum, Katılıyorum, Az katılıyorum, Katılmıyorum, Kesinlikle katılmıyorum kutucuklarını işaretleyerek belirtiniz.

Finansal teknoloji (Fintech) finans sektöründe meydana gelen hizmetleri iyileştirmek için teknolojiye meydana gelen gelişmelerden yararlanan yeni bir finans endüstrisidir. Yaşam içerisinde bireyin bütçeleme, tasarruf, borç alma ve yatırım gibi temel finansal kavramlar konusunda ekonomik koşulları da göz önünde bulundurmak koşuluyla yatırımcılara kolaylık sağlamak için gelişmektedir.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Az katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Finansal hizmetlerle ilgili teknolojik yenilikleri takip ediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal hizmetlerle ilgili teknolojik yeniliklere adapte olmak benim için kolay.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal hizmetlerle ilgili teknolojik yeniliklerin günlük yaşamımızı kolaylaştırdığını düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal teknolojilerin zaman tasarrufu sağladığını düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal teknolojiyi kullanımının kolay olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal teknoloji kullanımının daha ekonomik olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal teknolojilerin mekândan bağımsız çalışmasının verimliliği yükselttiğini düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal teknolojilerin zamandan bağımsız çalışmasının verimliliği yükselttiğini düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal teknolojilerin müşteriye özel kişiselleştirilmiş hizmet teklifleri vermesinin verimliliği yükselttiğini düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal teknolojilerin kişisel verilerimin korunması açısından yeterince güvenilir olduğuna inanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal teknolojinin teknik altyapı açısından yeterince güvenilir olduğuna inanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Finansal teknolojilerin yasal altyapı açısından yeterince güvenilir olduğuna inanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

Ek 1: Anket Formu (Devamı)

12. Bireysel yatırımcıyı yatırım kararına yönlendiren davranışsal finans eğilimlerinin tespiti noktasında Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı: **Kesinlikle katılıyorum, Katılıyorum, Az katılıyorum, Katılmıyorum, Kesinlikle katılmıyorum** kutucuklarını işaretleyerek belirtiniz.

Bireysel Yatırımcıyı Yatırım Kararına Yönlendiren Davranışsal Finans Eğilimleri	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Az katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Bir varlığa dönük yatırım kararı vermek için son bir aylık performansını izlemenin yeterli olduğunu düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
Bir yatırım ile ilgili sahip olduğum düşüncelere ters düşen göstergelere pek itibar etmem.	☐	☐	☐	☐	☐
Yatırım stratejime ters düşen haberlerden uzak dururum.	☐	☐	☐	☐	☐
Yatırım kararlarındaki başarısızlığın çoğunlukla dış kaynaklı veya şans eseri olduğuna inanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Yatırım yapmayı, tasarruf yapmaya tercih ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
Düşük oranda kaybetme olasılığı bulunan bir yatırım yerine, yüksek oranda kazanma olasılığı bulunan bir yatırımı tercih ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
Yatırımlarımı kendim yönetebildiğim ölçüde kazanma ihtimalim artar.	☐	☐	☐	☐	☐
Daha önce kazandığım bir yatırıma düşünmeden yeniden yatırım yaparım.	☐	☐	☐	☐	☐
Daha önce işlem yaptığım ve bilgi sahibi olduğum bir varlığa daha sonra da rahatça yatırım yapabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
Yatırım yaptığım varlıkta kara geçtiğimde hızlıca elden çıkarırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Sahip olduğum yatırım, yükselme eğiliminde olsa bile elden çıkarırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Daha önce herhangi bir şekilde işlem yapmadığım yeni bir varlığa yatırım yapmakta tereddüt ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
Daha önce işlem yaptığım ve bilgi sahibi olduğum bir varlığa daha sonra da rahatça yatırım yapabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
Yatırımda başarılı olmuş kişilerin taktiklerini izlerim.	☐	☐	☐	☐	☐
Yatırım yaptığım varlıkta kara geçtiğimde hızlıca elden çıkarırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Sahip olduğum yatırım, yükselme eğiliminde olsa bile elden çıkarırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Daha önce herhangi bir şekilde işlem yapmadığım yeni bir varlığa yatırım yapmakta tereddüt ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
Düşüş eğilimine girmiş bir varlığa yatırım yapmakta tereddüt ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
Zarar ettiysem, "bu sonucu daha önceden biliyordum" düşüncesine kapılırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Son dönemlerde olumlu haberler aldığım yatırımı, kazanç için fırsat görürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
Kazanç elde ettiğimde, aslında bunu en başından beri bildiğimi düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
Uzman yorumlarına uymanın, yatırım kararlarındaki riski azalttığını düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
İyi bir markanın piyasaya sunduğu ürünlere yatırım yapmakta tereddüt etmem.	☐	☐	☐	☐	☐
İçinde bulunduğum çevrenin tercihlerinden etkilenirim.	☐	☐	☐	☐	☐
Bedelini fazlasıyla ödediğim bir varlığı kolay kolay elden çıkaramam.	☐	☐	☐	☐	☐
Kazandıracağına inandığım yatırım kaybettirmeye başlasa bile başlangıç stratejilerime uyarım.	☐	☐	☐	☐	☐
Kolayca sahip olduğum varlığı kolayca elden çıkarabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
Daha önce sahip olmak isteyip de sahip olamadığım bir varlığı, tekrar bir fırsat yakaladığımda yüksek bir bedelle de olsa alırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Yatırım kararı verirken dini inançlarımdan etkilenirim.	☐	☐	☐	☐	☐
Konforlu yaşamak için her zaman para harcarım.	☐	☐	☐	☐	☐
Zarar ettiğim bir yatırımı, bir daha asla dikkate almam.	☐	☐	☐	☐	☐
Yatırım kararını bir defa verdikten sonra, yeni gelen yatırım bilgilerine itibar etmem.	☐	☐	☐	☐	☐

Ek 2: Ölçek İzni

Tez Çalışması

Harici

Gelen Kutusu

Merhabalar Sayın Hocam, İ.Ü. Ankara
Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü

Merhabalar, hocam.

Tezime göstermiş olduğunuz ilgi için teşekkür ederim.
Gerekli atıfları yaparak kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar
dilerim.

Saygılarımla
Shalala ASADOVA

Teşekkürler çok sağolun iyi çalışmalar kolay gelsin.

23 Haz 2022 Per 16:33 tarihinde Selale Esedova
;unu yazdı:

Tez Çalışması

Harici

Gelen Kutusu

15:29

Merhaba hocam,
Elbette kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar.
Suphi Aslanoğlu

> ENGİN HAKSEVEN ·
şunları yazdı (23 Haz 2022 15:19):

[Alıntılanan metni göster](#)

:29

Teşekkürler hocam çok sağolun iyi çalışmalar
diliyorum.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : HAKSEVEN ENGİN
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri :
Medeni hali :
Telefon
Faks
e-mail :

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	2022
Lisans	Gazi Üniversitesi/Ticaret Turizm Eğit. Fak.	14.06.2010
Lise	Meram MTAL	17.06.2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2006	Konya Merkez	Çallı Gıda Aş. Ön Muhasebe
2011	Van İpekyolu MTAL	Pazarlama ve Perakende Öğr.
2019-	Konya Ereğli İpekyolu MTAL	Adalet Öğr.

Yabancı Dil

İngilizce (Orta Düzey)

Yayınlar

.....

Hobiler

Kitap Okuma, Yüzme, Tarihi Araştırmalar

